De bakru is gevlogen

Jules Niemel

bron
Jules Niemel, *De bakru is gevlogen*. Z.n., z.p. 1980

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/niem005bakr01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

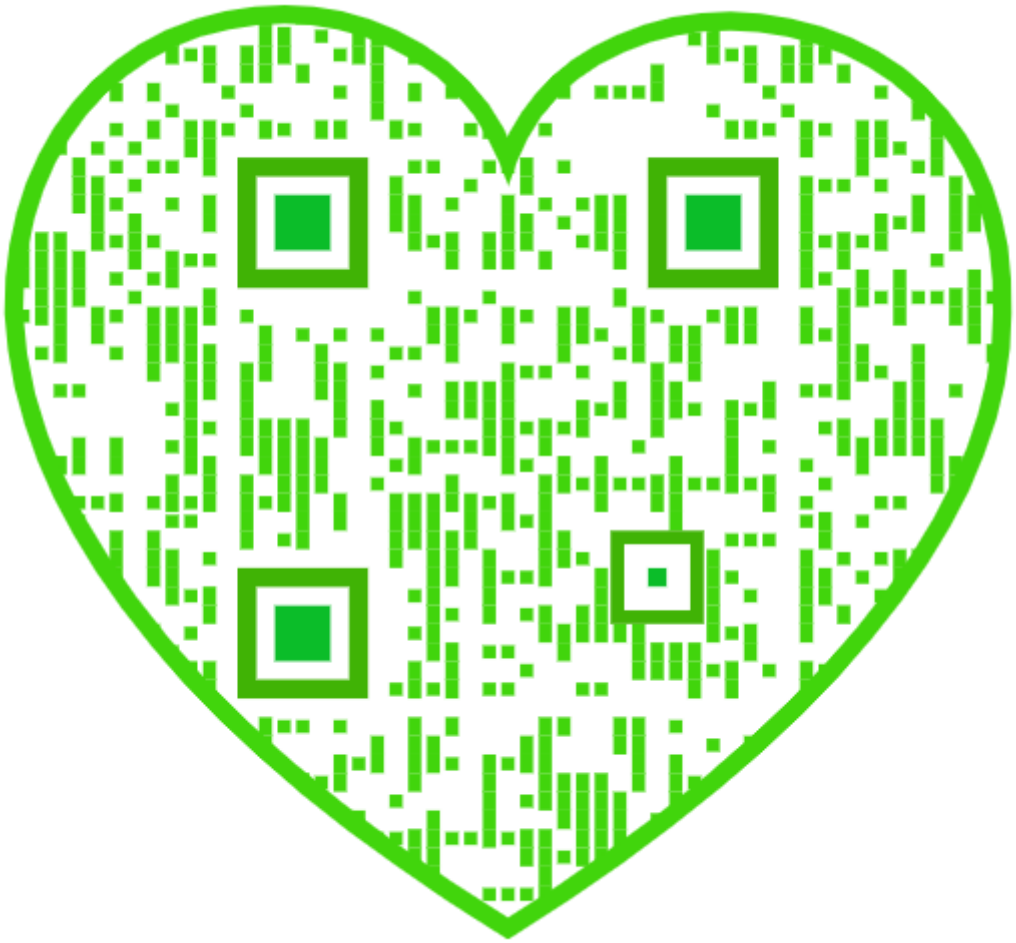

Zij
Worden
Allemaal
Rechteloos
Terechtgewezen

Aan Pa en Ma

Inleiding

De familie Leeflang gaat na een lang verblijf in Nederland op vakantie naar Suriname. Hoewel de kinderen in Suriname geboren zijn hebben ze hun jeugd in Nederland doorgebracht. Ze zijn grootgebracht in de Nederlandse maatschappij met de normen van diens systeem. Van Suriname weten ze zo goed als niets. Door omstandigheden moeten de kinderen eerst vertrekken. De ouders zullen later volgen. Hun grootouders hebben een plantage in het binnenland van Suriname en granpa Leeflang zal hen opvangen.

Als de twee kinderen, Bea en Frank, in Suriname aankomen worden ze vrijwel meteen gekonfronteerd met de tegenstellingen in de Surinaamse maatschappij. Ze hebben alleen maar een persoonlijk verweer, dat soms bij lange na niet genoeg is om hun te beschermen tegen bepaalde frustraties, zoals ‘je bent een patata’. De kinderen voelen zich echter geen Nederlander doch Surinamer. Hoe echter dit te bewijzen. Frank wordt uitgedaagd in een tweekamp te bewijzen dat hij geen patata is. Daarvoor moet hij in verschillende takken van sport bewijzen dat hij de meerdere is van Afri. Maar voordat het zover komt, gebeuren er vreemde dingen, die het hele levenspatroon van de kinderen zal veranderen. Met een heel andere visie zullen ze terugkeren naar Holland.

Dit boek draag ik op aan het hele Surinaamse volk, in de hoop dat het de ouderen aan het denken zal zetten over de toekomst van hun en hun kinderen.

In de hoop dat het de kinderen aan het denken zal zetten over hun situatie in de Nederlandse samenleving.

In de hoop dat het boek bij zal dragen tot een stukje identifikatie, het kennen en herkennen en ook het erkennen van het Surinamer zijn.

Vanuit dat besef zullen we ons moeten afvragen wat we vandaag nog kunnen doen aan de opbouw en ontwikkeling van onze natie.

Opdracht aan de jeugd van Suriname waar ook ter wereld. In de hoop dat dit een stimulans of een aanzet mag zijn op hun pad naar een eigen identiteit. Om hun sterkte te wensen in een ontwikkeling waarvoor zij niet gekozen hebben, maar toch in zijn terechtgekomen, een situatie, waarin zij in povere omstandigheden het beste zullen moeten maken, met of zonder hulp van de volwassenen, die zelf nog in tweestrijd verkeren. Zullen we..., zullen we niet.... Wat nu..., wat dan...

Sterkte wens ik hen toe in Suriname waar zij zich zullen moeten ontworstelen aan een verouderd en steriel systeem.

Sterkte wens ik hen toe in Nederland waar zij zullen moeten worstelen om in de toekomst het hoofd boven Nederlandse wateren te houden. Denken en praten zullen zij moeten, over hun problemen en een ander systeem.

Ik wens hen toe een trotse bewustwording. Ik wens hen toe een veilig pad. Ik wens hen toe kracht en wijsheid.

Ik geef hen moed: vergeet nooit waar je vandaan komt. Zoek je eigen kultuurhaard, zodat je warm wordt en niet de weg kwijtraakt in de kou.

J. Niemel
januari 1980

Naar aanleiding van de vele Nederlandse uitdrukkingen, woordgebruiken en zelfs fonetiese klank vormen, die vaak verwarring brengen, in het Surinaamse taal gebruik, probeert de schrijver een richting aan te geven, waardoor het gemakkelijker wordt, de taal te leren lezen en schrijven.

Hierbij worden sommige woord vormen veranderd, waardoor sommige fonetiese klanken verzet worden. Fonetiese klanken die dichter bij het spraakgebruik van de Surinaamse mens liggen.

Bijvoorbeeld:

We schrijven Boekoe is Boek. Makkelijker is Buku, het woord is korter, het komt en in de Afrikaanse en in de Hindustaanse woord gebruiken voor.

Siekie is ziek, makkerlijker is, siki, om de zelfde reden als eerder genoemd.

Dus als men het woord Suku of een ander woord met U ziet, lees dan oe. Voor de ie geldt hetzelfde.

In het Surinaams komen twee soorten E voor, nl:

e als in ten, ben, sjen, wordt uit gesproken als i in bind. Dus: a ting, a bing, a sjing. Ik schrijf hier de G achter deze woorden om de fonetiese uitgang te laten horen, normaal schrijven we ze nooit.

ee als in stree is strijd, wordt als in het Nederlandse woord twee.

Om even op het fonetiese terug te komen, ook in andere woorden komt de uitgang G, duidelijk hoorbaar naar voren, altijd als het woord op N eindigt, hoort men een g: tang, bung, teng, schrijf ze dus niet, spreek ze.

De letters die in het Surinaamse alfabet voor komen, zijn minder in aantal dan in het Nederlandse alfabet. Laten we even kijken, welke die zijn:

A wordt uitgesproken als a in lang.
B als in het Nederlands.
C alleen in eigennamen.
D als in het Nederlands.
E als I in bind.
EE als in twee.
F als in het Nederlands.
G als de Nederlandse g met een sterke keelklank.
H is een stomme h, wordt vaak niet uitgesproken, vaak ook niet geschreven.
I als de Nederlandse ie.

J als de Nederlandse, wordt licht uitgestoten.
K als de Nederlandse.
L als de Nederlandse.
M als de Nederlandse.
N als de Nederlandse.
O als in kon.
Oo als in lood.
P als de Nederlandse.
R als de Nederlandse.
S als de Nederlandse.
T als de Nederlandse.
U als de Nederlandse Oe.
V meestal alleen in eigennamen.
W als de Nederlandse, maar de letter wordt licht geblazen.
Z meestal alleen in eigennamen.

We zien dus, dat de Q, X, Y, niet voorkomen.

We zien ook, dat de C, V en Z, bijna niet gebruikt worden, het zijn passieve letters. Deze letters vallen weg. Er blijven dus 22 letters over, als men oo en ee meerekent.

Er komen in het Surinaams, veel verbindingen voor, daarbij vallen er woorden weg, die vervangen worden, door een ' teken, tussen de samengevoegde woorden.

Voorbeeld:

Pe ju e go wordt Pe j'e go.

Mi e go we wordt Mi e g'we of M'e g'we.

Taki leki fa a de wordt Tak' lek' f'a de.

Zo zijn er veel woorden die weggelaten worden. Meestal zijn het klinkers die als uitgang achter het woord staan.

Nog een belangrijke opmerking:

De uitgang ngi komt nogal vaak voor, bv tangi, dringi. Hier komt duidelijk de neusklank naar voren, die de hele Surinaamse taal kenmerkt. Spreek dus uit Tangji, dringji.

Nog iets: de g tussen twee klinkers, wordt uitgesproken als dji. Begi, wordt bedji.

Betekenis van de in het boek voorkomende woorden vindt men in de woordenlijst, achter in het boek. Verder zijn veel dingen, al in het verhaal vertaald.

...mi na Mahoni, ik ben Mahoni
blz. 41

De aankomst

- Odiooh

Lang rekt de schreeuw zich uit over de bomen van het oerwoud. Langs de boorden van de rivier, over het rustige water. Het geluid dringt diep en ver het bos in en even komt als een echo een antwoord uit de mond van het bos:

- Ohohodioooh.

Even verstommen alle geluiden in het bos, alsof de dieren meeluisteren naar de groet. Maar al gauw gonst en kwettert het als voorheen. Een paar opgeschrikte baboonapen grommen nijdig in de richting van de boot die over de stille rivier glijdt.

- Na so w'e bori odi, zegt de stuurman grijnzend naar de twee kinderen, terwijl zijn pagaai rimpels doopt in het water.

- Dan weten ze dat we komen.

- Hoe ver is het nog? vraagt Bea.

Ze waren die ochtend vroeg uit Paramaribo vertrokken. Twee dagen geleden waren ze uit Holland aangekomen. Op vakantie. Die twee dagen hadden ze bij tante Lucia en oom Henk gelogeerd. Maar nu waren ze op weg naar granma en granpa. Het was al diep in de middag. Zo lang had de reis geduurd. Maar nu waren ze er toch bijna.

- Nog vijf kilometer, zei één van de andere roeiers.

Het zweet gutste over zijn krachtige schouders en ook zijn gezicht was nat. In zijn haar kaatste de zon kleurige regenboogjes in de zweetdruppels die daar hingen.

- Hoe, hoe kunnen ze ons dan horen, fluistert Bea tegen Frank. Maar voordat Frank haar kan antwoorden, zegt de stuurman weer:

- De mensen wonen hier ver uit elkaar. En iederéén heeft z'n kostgrondje waar ze elke dag op werken. Als ik ongeveer bij de kostgrondjes ben dan begin ik te groeten. Wie mijn groet opvangt, roept het door aan iemand op een andere kostgrond en zo weet binnen de 3 minuten iederéén dat er een boot aankomt uit de stad. Weer grijnste hij.

- Als je goed luistert, hoor je hoe ze elkaar toeroepen. In de stilte van het bos draagt geluid veel verder. Geen stadslawaai.

Kudu, zo heet de stuurman, begint weer te lachen.

- Op de rivier heb je geen last van verkeer met geluidshinder, zegt Frank.

- San na geluidshinder? vraagt Kudu ernstig.
- Bari bari, zegt Bea in haar beste sranantongo.
- Ooh, Kudu knikt begrijpend.

Dan begint hij weer samen met de andere roeiers te roeien en te zingen. Een danklied aan de Watramama die hen zo veilig over de rivier heeft gebracht.

Als de boot tegen de rivieroever aanstoot, verliest Frank, die rechtop is gaan staan, zijn evenwicht. Hij weet zich echter door een sprong een nat pak te besparen. Zijn handen graaien diep in de aarde en zijn knie komt pijnlijk in aanraking met een wortel van een boom.

- Heb je je bezeerd? vraagt Bea.
- Nee, hoor, Frank springt op. Hij voelt de aarde aan zijn handen en denkt: ‘wat een omhelzing’. Dan wast hij z'n handen in de rivier.

Kudu heeft hem al die tijd strak aangekeken, dan knikt hij goedkeurend als Frank de gronmama met de watramama één laat worden.

Samen met de andere dragers tilt hij de bagage van de twee kinderen aan de kant.

- Je granpa komt je wel halen.

Langs dat pad moet hij komen.

Mi e go doro, ik ga door.

Ju frede?

- Nee hoor, zegt Frank, ik ben niet bang. Maar hij houdt zich alleen dapper.
- So, dan p'kin masra, p'kin misi.

Ik wens jullie kracht en wijsheid en tot over een halve maan. Zonder veel omhaal duwen ze de boot af en steken hun pagaaien zachtjes in het lichaam van de rivier. En al gauw zijn ze door een bocht, die hen aan het oog van de zwaaiende kinderen onttrekt.

- Ik vind het toch wat eng, zegt Bea zacht, terwijl ze dicht bij Frank gaat staan.
- Jij niet?
- Ach, welnee, zegt deze.
- Kom we beginnen te lopen, dan komen we granpa onder weg wel tegen.

Hun grootvader is houtvester in 's landsdienst. Iederéén hier kent Ba Jurian. En hij kent iederéén. Al bijna dertig jaar zwerft hij door

de bossen met in z'n hoofd de gedachte dat hij hier het gezag vertegenwoordigt. Wild- en houtstropers blijven hem liever uit de weg. Dit is zijn gebied en daar maakt hij geen grapje van.

- Ja, maar die valiezen zijn zo zwaar, zegt Bea, geloof je ook niet!
- Nou dan laten we ze hier staan. Granpa zal wel iemand meenemen die ze ophaalt.

Ze pakken de rugzakken en een paar handtassen en beginnen het pad af te lopen.

Frank en Bea lopen over 't bospad.

- Ruku ruku, koert boven hen een bosduif.
- Daar is ie, zegt Frank.
- Waar, ik zie niets. Bea kijkt zoekend omhoog.
- Daar, bij die mooie oranje-gele bloem, wijst hij.
- Oh wat een mooie bloem, Bea houdt haar adem in.
- Wat is dat voor een bloem Frank?
- Ik weet niet; vraag 't maar aan granpa.
- Ja dat zal ik doen en als ze weer voor zich kijkt, ontdekt ze het huis in de verte.
- We zijn er al bijna.
- Ik zie 't ook, roept Frank opgewonden.
- En ik zie oma, daag oma, schreeuwt ze, tussen de bomen door. Dan beginnen ze tegelijk te rennen. De zware tassen slepen door 't hoge gras. Dan laten ze die ook vallen en vliegen hun grootmoeder om de hals.
- Dag granma, hoe gaat 't, mmmmm.

Je moet de groeten hebben van mama en papa en tante Lucy en oom Henk en alle anderen. Ze komen later hebben ze gezegd. De zinnen rollen over elkaar heen, want ze willen alle twee vertellen.

- Kinderen, kinderen wat zijn jullie groot geworden. Jullie granma wordt oud hoor. Dagge m'n skat. Stijf drukt ze beide kinderen tegen zich aan, zodat die haar oude hart bevend voelen trillen tegen hun jonge warme lichamen en allen weten ze het warme stromen van elkaars bloed en allen voelen zij die innige verbondenheid van liefde. In granmama's ogen welt een traan.
- Dagge mi boi, zegt ze zacht en ze geeft Frank een zoen tussen de ogen en alleen zij weet, dat haar eigen zoon in haar kleinzoon mee is teruggekomen.
- Waar is granpa, granma, vraagt hij dan een beetje verlegen. Alle drie schieten ze in de lach.

- Hier... ben ik, klinkt door 't gelach heen, granpa's zware basstem tot hen door. Hij staat achter hen, op 't bospad dat ze net afgekomen zijn. In zijn hand de zware koffers die ze bij de rivier achter hebben gelaten.

De kinderen vliegen ook hem om de hals.

- Jullie denken zeker dat ik vergeten ben dat jullie zouden komen hè? Niks hoor. Ik wou alleen maar zien wat jullie zouden doen, als jullie mij niet zagen.

- Ja, maar Kudu heeft ons de weg gewezen, zegt Bea.

- Maar ik ben toch trots op jullie hoor. Echte woudlopers zijn jullie.

Hij pakt de valiezen op en samen lopen ze 't huis in.

- Wat willen jullie drinken kinderen, vraagt granma direkt.

- orsjade of tamarin?

- orsjade, roept Frank, is goed voor je spieren.

- Voor mij ook, lacht Bea uitgelaten, daar krijg je witte tanden van.

Granpa komt terug uit het zijkamertje.

- Zo, zegt hij, twee weken lang kunnen jullie doen en laten wat jullie willen. Jullie mogen gaan en staan waar jullie willen. Het bos is voor iedereen die er respekt voor heeft. En, o ja, Bea het bos is vol van die prachtige orsjidejen die jullie zo bewonderen. En er zijn vele duizenden mooie dingen meer, als je goed kijkt.

...en vormen op die manier een tunnel
blz. 54

Kennismaking

Voordat de haan begint te kraaien de volgende morgen, is Frank al wakker geworden. Hij ligt in z'n hangmat en denkt hoe vreemd alles in elkaar zit. Drie dagen geleden zijn ze uit de betonnen jungle van de Bijlmer door de bedompte stank van uitlaatgassen naar Schiphol getrokken en nu ligt hij diep in 't Surinaamse oerwoud te zweven tussen hemel en aarde; tussen de herinnering aan vroeger voordat hij met zijn ouders wegtrok uit dit rijke gekke land, waarvan hij niets meer weet; en de herinnering aan zijn leven in Holland. Even voelt Frank zich onzeker worden. Hij denkt aan Erik en Rudy die nu slapen in hun bedden in de Bijlmer.

- Kukelekuuk. Het lijkt wel alsof de hele wereld op dit sein gewacht heeft.
- Kukelekuu.

Overal breken er geluiden los, vogels, kippen, pannen die rinkelen. Granma is dus ook al op. Hij heeft haar niet gehoord. Granpa's stem roept van buiten:

- Gaan jullie mee zwemmen?

Frank hoort Bea gapen.

De vorige avond zijn ze vroeg naar bed, ‘naar de hangmat, grinnikt hij tegen zichzelf, gegaan. Moe van de reis en alle nieuwe indrukken die ze hebben opgedaan.

- Ik niet hoor granpa, hoort hij Bea zeggen.

Frank weet dat ze het liefste in een lekker warm bad zou willen liggen. Hij kent zijn tweelingzus zo langzamerhand wel.

- Flauwerik, roept hij. Spelbreekster.
- Bemoei niet, ga zelf, roept ze terug.
- Ko gwe, ga mee dan, komt granpa ertussen. Frank laat zich uit de hangmat vallen. Snel grist hij een zwembroek uit zijn tas en schiet die gauw aan. Een badlaken om zijn schouders, een paar houten tep teps die hij op de markt in Paramaribo gekocht heeft. Dan rent hij naar buiten. In de bomen zingen duizenden vogels duizend songs. Eentje roept steeds zijn naam, trots en jubelend: ‘Gritjebi grit-je-biiee’. In de verte dwingt de zon de duisternis te wijken. Eerst nog bleekjes. Onder de bomen hangt nog een schemerige nevel. Frank rilt. 't Is nogal fris tussen de bomen. En donker. Hij kan granpa niet eens zien. Hij hoort hem alleen maar. Onwillekeurig moet hij aan

slangen en enge beesten denken. ‘Ach, denkt hij, granpa is er toch!’ Toch loopt hij snel door.

- Wordt je bang, klinkt granpa's stem uit het donker voor hem.

- In het bos hoef je nergens bang voor te zijn. Als je maar goed kijkt en luistert. Luisteren moet je, welke geluiden bij wie horen. En je moet kijken, waar wie is. Dan is er weinig geheimzinnigs meer aan. Het bos is vredig. Zolang je de vrede niet verstoort, ben je veilig. Frank voelt een warmte in zich opkomen die hij niet begrijpt. Maar het is veilig. Even pakt hij granpa's hand en knijpt er in.

Granpa lacht zachtjes.

- Ja jongen, ik ken van dit oerwoud elke boom en plant. Elke vogel, elk dier.

- U houdt van het bos, hè granpa? vraagt Frank, en ineens begrijpt hij 't gevoel van daarnet.

- Aaaaaih, zegt deze langzaam.

- Mi lob na busi. Ik houd van het bos, want het bos, de rivier, de natuur en de krachten die daarmee samenwerken, kunnen alle mensen van alle kwalen genezen.

- Echt waar, granpa? Welke krachten zijn dat dan?

- Krachten die mensen niet willen kennen, omdat ze zichzelf niet kennen. Omdat ze bang zijn voor wat ze zullen ontdekken.

- Maar waarom zijn ze bang?

Granpa schudt z'n hoofd.

- Mi no sabi, ik weet het niet jongen.

Voor zichzelf, voor elkaar. Veel mensen gunnen een ander geen geluk en daardoor maken ze het zich onmogelijk zelf gelukkig te zijn. Dan verstoppen ze zich achter hun schaamte en doen alsof niets hun kan schelen. Maar de natuur leert dat er overal een evenwicht moet zijn. Door dingen om te draaien en ze van twee kanten te bekijken, komt men tot de grootste wijsheid.

Hij geeft Frank een speelse duw in de rug en deze tuimelt voorover.

- Woooih, schreeuwt hij als 't ijskoude water van de sekrepatu kreek zich boven zijn nog luisterend hoofd sluit. Als hij weer bovenkomt, torent het grinnikende hoofd van granpa boven hem uit. Alleen in een panji gekleed staat hij daar en de opkomende zon tekent lichte patronen op zijn donkere naakte huid. Een koning in zijn woud. Dan springt hij met een prachtige duik, die zelfs Tarzan in z'n beste dagen hem niet verbeterd zou hebben, in het water. Frank ligt trillend van de kou te watertrappen. Het bos schittert

onder de betoverende aanraking van de zonnestralen die steeds meer licht en warmte tussen de bomen vleien. Granpa zwemt met trage slagen weg.

En Frank voelt zich gelukkig. Weg zijn al zijn angsten. Hij wil nergens meer aan denken. Niet aan Holland of aan school of nare toestanden met klasgenoten. Met een paar snelle slagen haalt hij granpa in. Samen zwemmen ze zwijgend zij aan zij. Van achter een boom kijken een paar ogen hen na. Ze merken het niet.

De ochtend is vlug voorbijgegaan. Bea en granma hebben het huis een beetje opgeruimd. Daarna hebben ze cassave gehaald op het veld en een paar kokosnoten. Granma wil bojo maken voor de familie die 's middags zal komen om de kinderen te begroeten. Later waren granpa en Frank met wel twintig kwikwi's komen aandragen.

- Voor peprewatra, zegt Frank trots als hij haar de vissen geeft. Granma lacht. En nu ruikt het hele huis naar lekkernijen, die een uitgelaten stemming bij Frank en Bea teweeg brengen.

Er wordt geklopt.

- Kokokokoko, ik ben 't tante Esje. Ik kom je een beetje helpen. Mag ik binnenkomen?

- Aaih, tante Esje, kom maar binnen hoor! We zijn in de botrali, roept granma.

Een gezellig dikke vrouw komt schommelend binnen. Op haar gezicht een brede lach.

Granma veegt haar vette handen aan haar schort af. Dan omhelst ze tante Esje.

- Aai baja, zegt ze, je bent duur hoor!

- Ach meisje, m'n zware botten willen niet zo goed meer. Ik sukkel een beetje en die man van me, ze maakt een tjuri... Bea giechelt er even om.

- Dagge mi p'kin, dag kinderen, zegt ze en pakt hen allebei in een stevige omhelzing tegen haar weelderige boezen.

Frank en Bea lachen en geven haar een hand.

- Ach, kom loop, ga weg met jullie Ollandse manieren hoor. Geef jullie tante een kus.

Verlegen geven ze daaraan gehoor en tante Esje schatert dat haar hele lichaam schudt.

- Ba Jurian, zegt ze tussen twee lachbuien door, die kinderen

hebben geen Surinaamse manieren.

Granpa kijkt naar Frank en Bea, die niet weten hoe ze op zo'n begroeting moeten reageren.

- No trobi dem p'kin, Esje, plaag die kinderen niet.

En hoe zit dat, wordt ik niet meer begroet? Ook hij wordt in een stevige brasa gesloten. Over haar schouder zegt hij tegen de kinderen:

- Ja, iedereen is hier familie. Jullie zullen nog heel wat brasa's moeten doorstaan, voordat de dag om is.

'Vreemd, denkt Frank, hier gaat alles zo hartelijk toe, iedereen is vrolijk. In Holland wordt er ook wel gelachen maar alles gaat veel strakker. Vormelijk. Voorgevormd. Zeg dag, meneer. Met twee woorden spreken. Hollands spreken. Doe niet zo vernegerd joh. Baaaoem...' Voor het eerst beseft Frank dat hij en Bea anders doen dan de mensen hier gewend zijn. Dat ze anders opgevoed zijn. Even is hij stil. Van opzij kijkt hij Bea aan. En zij hem. Ze merkt het ook.

- Zijn ze echt familie, granpa?

- Sommigen wel, sommigen niet!

Maar de natuur leert ons dat we allemaal broeders en zusters zijn van elkaar, Famiri dus, antwoordt granpa hem. Granpa krijgt gelijk. Er komen er steeds meer grote, kleine vrouwen en mannen en allemaal willen ze over Holland horen. Hoe goed 't daar wel moet zijn. Bea en Frank vertellen honderd uit; dat sommige dingen wel leuk zijn, maar dat andere dingen minder leuk zijn. En Frank kon het niet nalaten plotseling te lachen:

- Maar hier bij jullie is het leuker.

Allemaal beginnen ze te lachen en Frank vraagt zich af of hij iets stoms heeft gezegd. Maar granpa knikt hem vriendleijk toe en geeft hem een knipoog.

- Wat een flinke kinderen zijn dat, zegt één van de tantes tegen granma. Hoe oud zijn ze al?

- Pas 14, en ze zitten in 3e Havo, zegt granma trots.

Bea geeft hem een wenk. Frank begrijpt dat zij ertussen uit wil. Ze heeft zoveel gegeten en gesnoept dat ze loom begint te worden.

Stiekem glippen ze weg, terwijl de grote mensen familienieuwtjes uitwisselen en wat rusten in de warme feestelijke middag.

- Hè, hè, wat is het warm, zegt Bea. Het zweet gutst haar langs 't gezicht. Ik voel me plakkerig. Alles plakt. Ze gaat in de schaduw van een switi-bontji boom liggen. Met een groot blad zwaait ze zichzelf koelte toe.

- Lekker is 't hier buiten in de wind. Haar stem klinkt loom en loom bewegen haar armen heen en weer.

Frank loopt de kant van 't bospad op.

- Waar ga je, Frank? vraagt ze.

- Nergens, ik kijk, zegt hij. Langzaam dwaalt hij weg.

Bea laat zich met gesloten ogen door de warmte meedragen. Al gauw valt ze in slaap. Door de bomen suist de wind een slaapliedje.

Frank loopt intussen achter de huizen om naar de andere kant van de plantage. Hij hoort daar jongensstemmen. Achter een guaveboom blijft hij staan kijken. Een paar jongens spelen met een oude leren bal. De binnenbal is kapot en ze hebben oude kranten in 't gat gestopt, zodat die toch enigszins een ronde vorm heeft aangenomen. Luid schreeuwen de jongens en met hun blote voeten halen ze allerlei kunsten met de bal uit. Of zo af en toe schiet iemand de bal een eind weg. Dan hollen ze om 't hardst er achteraan. Elkaar pootje haken. Frank kijkt naar hen. Hij zou graag meedoen. Bij de Hollandse vereniging waar hij speelt, staat hij z'n mannetje wel. Maar hij voelt en ziet, dat deze jongens veel meer met een bal doen: kappen, koppen, stilleggen. Het gebeurt als vanzelf. Hij klimt in de guaveboom, plukt een vrucht en begint ervan te eten.

Een heerlijke vrucht. Frank denkt dat als die jongens met een kapotte bal zoveel truukjes kunnen doen, het met een echte goede bal veel beter moet gaan. ‘Zal ik m'n bal halen?’ Opnieuw neemt hij een hap van de gujaba. Terwijl zijn ogen de jongens volgen, voelt hij dat hij iets zachts doorbijt. Een zoetig vocht glijdt over zijn tong. Hij spuugt de inhoud van zijn mond in zijn hand. Onmiddellijk ziet hij wat hij doorgebeten heeft. Een wormpje.

- Getverdamme, zegt hij hard op. Een paar van de jongens zijn vlakbij de boom met de bal. Verschrikt blijven ze staan en kijken naar Frank in de boom. Ineens is 't erg stil.

- Suma na ju, wie ben jij, vraagt één van hen ineens.

- Sa j'e du dja, wat doe je hier.

Frank springt uit de boom.

- Ik heet Frank en ik zat in die boom naar jullie spel te kijken. Maar ik heb bijna een wurm opgegeten en toen... De jongens lachen.

- Ik eh... ik... heb een bal. Als jullie willen... dan ga ik..., hij kijkt de jongens één voor één aan. Ze zijn bijna allemaal van zijn leeftijd. Willen jullie met een echte leren bal...

- Nee, snijdt de stem van één van de jongens, hem de pas af. Hij

is een kop groter dan Frank en ziet er stevig uit.

- Waarom niet, vraagt Frank verwonderd, ik wil alleen met jullie spelen en mijn bal is...

- We kennen je niet eens. Hoe kom je eigenlijk hier? vraagt de jongen weer.

- Ik kom uit Nederland op vakantie bij granpa Jurian.

- We spelen niet met patata's. De stem van de jongen is brutaal en hij lacht triomfantelijk naar de anderen die er een beetje grinnekend bij staan.

Frank voelt zich koud en onzeker worden.

- Wat patata! Ik ben net zoveel Surinamer als jij. Wat klets je nou!

- E, Afri, keba, hou op Afri, zegt één van de andere jongens, laat 'm meespelen nò.

- Nono men, a no nanga mi bal, niet met mijn bal man! nono. Frank voelt zich plotseling heel erg neergeslagen.

- O.k. dan niet.

- A man né taki Sranantongo srefi srefi, hij kan zelfs geen Surinaams praten, schreeuwt Afri boosaardig, dus ben je... G'we patata, ga weg Hollander.

Frank voelt het koude gevoel in hem weer wijken. Het maakt plaats voor woede. Hij voelt hoe zijn bloed in hem omhoog raast, in zijn handen, z'n vingers tintelen. In z'n armen klopt 't, in z'n spieren, hij voelt ze zwellen. Het stijgt naar z'n hoofd en klopt in z'n slapen. Boem boem... zijn kaken klemmen zich op elkaar en langzaam sluiten zijn vingers, een vuist. Fluitend komt zijn adem tussen zijn tanden door. Dan hoort hij in gedachte de stem van Kotsebu, zijn karateleraar. ‘Beheersing Frank. Je moet je leren beheersen.’ Frank draait zich om en loopt weg.

- Beu, ju frede, roept Afri nog, je bent bang. Maar hij krijgt geen antwoord. Een van de andere jongens komt Frank achterna. Het is Tumuk, een Indiaanse jongen, die verder langs de rivier woont, maar altijd met de jongens van de plantage speelt. Hij gaat ook met hen naar dezelfde school die een gepensioneerde onderwijzeres heeft laten timmeren door de mannen van de plantage. Daar leert ze de jongens en meisjes in de omgeving de geschiedenis van Suriname van 1863 tot 1975. Wat daarvoor was, weet ze niet. Wat daarna komt, weet ze ook niet. Ook houdt ze de kinderen voor dat het belangrijk is genoeg over je land te weten; over de grondstoffen, de rijkdommen, de planten, de dieren. Maar ze leert hen ook rekenen en talen. Geen mens betaalt haar ervoor. Maar ze doet 't. Ze voelt dat ze 't

moet. Dit alles vertelt Tumuk aan Frank als ze teruglopen. Misi Tangifortu, heet ze.

Als Tumuk weggaat, begint 't al te schemeren. Langzaam slentert Frank terug naar het huis. Rondom beginnen siksi juru's en andere insekten aan een oorverdovend avondconcert. In het huis branden overal de kokolampu's.

Granma, granpa, tante Esje, Bea en nog een paar andere mensen zitten op de veranda te genieten van de ondergaande zon.

- Hallo allemaal, zegt Frank, granma mag ik wat kokoswater?

- Ja, hoor jongen, ik kom zo.

- Nee laat maar, ik pak 't zelf wel. Hij is al in 't huis verdwenen voordat granma kan opstaan. Even later hoort men hem in de keuken rommelen. Hij pakt een puntbroodje met pindakaas en gaat in z'n hangmat liggen. ‘Vreemd, denkt hij, vandaag heb ik met twee verschillende kanten van Suriname kennis gemaakt. Een leuke kant en een angstige kant. Waarom doet die vogel eigenlijk zo stom? Tumuk heeft hem wel verteld dat Afri gewend is altijd te bepalen wat er gaat gebeuren. Misschien voelt hij zich bedreigd. Maar... ik wil alleen zien, hoe goed ze zijn met een echte bal. Ik kan er toch wat van leren? Hij ook van mij. We zijn hier toch allemaal familie? Dit klopt niet met granpa's woorden! Surinamers onder elkaar en dan toch vijandig zijn? Waarom? Eigenlijk moeten we elkaar helpen om vooruit te komen. We moeten elkaar niet afmaken met woorden of kogels. De kennis in het eigen land, en die elders vergaard is, samenvoegen. Er gebruik van maken om een goede toekomst te bouwen voor iedereen.

Vrijheid voor iedereen...

Liefde voor alles en iedereen...

Samen voor iedereen...’

Lanzaam wiegt iedereen hem in slaap.

Zachtjes zwaait de hangmat heen en weer.

...hangt een prachtige groenzwarte slang
blz. 58

Mahoni

Tudum-dum tu dum tu du dum dum tudum, dum tu dum dum... ‘Droom ik, of bonkt m'n hoofd zo.’ Frank schijnt in slaap gevallen te zijn. Maar nu hoort hij duidelijk het geluid. Geheimzinnig. Frank gaat rechtop zitten. Dumdum... Het hele woud is er vol van. In en om 't huis zijn de insekten stil geworden. Ook de stemmen buiten, luisteren stil naar het ritme van de natuur. Frank staat op. Hij loopt door het donker van de kamer naar buiten. Een groot wit maneoog scheurt zwarte repen schaduw in haar eigen zilveren licht, dat gespreid ligt over het erf. Verwonderd kijkt Frank naar dit tafereel. Zo helder is hij de maan niet gewend te zien.

- Granpa, waarom spelen die dron's?

Granpa draait zich naar hem om.

- Soh, ben je uitgerust, jongen? Kom maar bij ons zitten. Pak die Ingi-bangi maar.
- Is er een feest? vraagt Frank opnieuw.
- Of is er misschien iets gebeurd?
- Nono, mi boi, tra pre e pre djaso, hier worden andere spelletjes gespeeld m'n jongen, zegt tante Esje. Ze schommelt mee in een oude schommelstoel, op het ritme van de drums. Zachtjes neuriet ze voor zich uit. Bea zit stil bij granma, het hoofd in diens schoot. Iedereen is gevangen in het monotone ritme, dat door de suizelende wind over het oerwoud glijdt.

Door het stille licht van de maan, de rust van de jungle, door granpa en Bea, door tante Esje, door Frank en granma en door al de anderen glijdt het heen. Bea kruipt dichter naar granma toe. Granpa luistert gespannen naar de geluiden uit 't oerwoud.

- De ‘Aucaners’ roepen hun stamgenoten op. Er is een ‘gran same’ geloof ik, zegt iemand.
- Aaaih, Kudu zei al zoiets, merkt granpa peinzend op.
- Ik vraag me alleen af, waarom de hele stam bij elkaar moet komen. Anders regelen ze hun zaken zonder inmenging van de andere dorpen. Ik zal er morgen heenvaren om te zien of er iets aan de hand is.
- Mogen we dan mee granpa, vraagt Frank haastig. Ik wil erg graag zien hoe de boslandcreolen leven. Eigenlijk weten we maar weinig van ons eigen land. Aarzelend kijkt Frank naar de anderen.

- Ik tenminste niet zo veel. Ja granpa, mag het?

- Nou ga jij maar, ik blijf liever bij granma, onderbreekt Bea hem Hier is al genoeg te zien en te leren.

De grote mensen lachen om Bea's parmantigheid. Granma knuffelt haar even.

- Ja hoor, mi pikin, blijf jij maar bij je granma, dan lopen we de mannen niet voor de voeten.

Frank gloeit van trots, als granma hem al bij de mannen rekent. Niet dat Bea hem voor de voeten loopt. Welnee. Ze hebben samen de gekste dingen meegemaakt in Amsterdam, of op het vakantie kamp. Frank betrapt zich er op, dat hij supersnel de afstand tussen de twee kontinenten aflegt.

- Bun, hoort hij granpa zeggen, goed, tamara manten siksi juru w'e g'we, om zes uur gaan we weg.

Even was het stil. Ook de drums waren niet meer te horen. De schaduwen zijn stilletjes verschoven en er liggen andere patronen over 't erf getekend. In de verte krijst een nachtvogel en er gaat een rilling door de vrouwen en de mannen. Ze kennen dit geluid! Er staat iets te gebeuren.

Bea en Frank merken niets.

- Wat is dat voor een vogel die daar krijst granpa, vraagt hij.

- Dit is de nacht van de Apuku, zegt deze met lage stem. Ook hij hoort de roep van zijn mensen.

- Wie is Apuku, vraagt Bea, terwijl ze angstig in de richting van het duistere oerwoud gluurt.

- Apuku is de bosgod. Hij is samen met de Afrikaanse slaven, naar dit deel van de Zuid-Amerikaanse jungle gebracht. Als jullie willen vertel ik het verhaal van Mahoni, de man van hout, de drager van Apuku van Afrika naar hier.

- Ja, ja, vertellen, roepen Bea en Frank tegelijk.

En terwijl granma iets te drinken haalt voor iedereen, begint granpa:

- Een kleine 300 jaar geleden, lag midden in het Afrikaanse oerwoud, een dorp, Dahomey geheten. Er heerste een goede sfeer van saamhorigheid. Hun kultuur en de harmonie, waarin ze met de natuur leefden, wees op een hoge ontwikkeling van deze mensen. Door dans en muziek wist men krachten in de mensen op te roepen, die niet normaal waren. De ‘Meesters’ wezen hun volgelingen erop die kracht alleen maar voor goede zaken aan te wenden.

Daarom stond deze stam bekend als een vredig, maar zeer strijdbaar volk. Zij beoefenden een vechtsport, die zij ‘Jinyosha’ noem-

den. Daar waren ze heel bedreven in. Door de kombinatie van dans en muziek, konden ze in extase raken en dan maakten ze wel sprongen van twee meter hoog. Terwijl ze dan om hun eigen as draaiden, konden ze de bewegingen van armen en benen perfekt beheersen. Ook konden zij hun benen ver boven het hoofd strekken.

- Dat is net als karate, granpa, onderbreekt Frank zijn grootvader. Dat leer ik ook in de dojo van ‘master’ Kotsebu. En ik ben bezig voor m'n zwarte band. Als ik terugga... Hij zwijgt plotseling. Het is alsof granpa hem niet hoort.

- Op zekere dag, gaat granpa verder, op zekere dag dringt er een groep blanke slavenhalers het dorp binnen. Tegen de wapens die zij gebruiken, zijn de gevechtsstokken en de speren, die de krijgers hanteren, niet opgewassen. In een brandende hut ligt M'fundi. Hij, de ‘master’ van de Masai krijgsschool is stervende. Over hem gebogen is zijn enige zoon en beste leerling, Mahoni. M'fundi trekt een zakje dat om z'n nek hangt, los en geeft het aan Mahoni.

- Dit moet je altijd bij je dragen, dit is de kracht en de wijsheid. De Apuku van onze famiri. Leid je volk. Vecht voor ze, waar ze ook terecht mogen komen. Als je de Apuku respekteert, zal hij altijd gehoor geven aan al je verzoeken. En ook zal hij je kracht geven, wanneer je die nodig hebt.

- Vaarwel nu, m'n zoon, onze wegen zullen zich weer verenigen in de harmonie van de dood.

Ruwe handen rukten de jonge Mahoni weg uit de brandende hut. En als hij omkijkt naar de vlammenzee, ziet hij in de rook die omhoog stijgt naar de donkere hemel, het gezicht van zijn vader.

- Zij zullen sterven en hun huizen zullen branden vader, zoals onze harmonie verbroken is, zal ik hun harmonie verstoren. Mahoni herinnert zich niet veel van de reis. Veel mensen in een boot. Veel mensen dood. Honger. Dorst. Kou. Braaksel. Stank. En de blanke rovers die zich aan de vrouwen vergrepen. Dan, een eiland. Een markt. Weer een boot. En tenslotte een rivier met een oerwoud dat veel op zijn eigen jungle lijkt. Later, op de plantage leert hij dat zijn jungle aan de andere kant van de wereld ligt en dat hij er wel nooit meer terug zal keren.

Nadat hij een jaar lang de gebruiken en gewoontes van de plantage eigenaren heeft bestudeerd, steekt hij samen met de andere slaven, de plantage in brand en vlucht het hem onbekende oerwoud in. Vijf dagen lang trekken ze, alleen gewapend met kapmessen, het

binnenland in. Dan slaan ze hun kamp op en rusten wat uit. Mahoni denkt aan wat hij zijn vader beloofde, en hij begint direkt plannen te maken om daaraan gevolg te geven. Hij weet dat de mensen voedsel nodig hebben om weer op krachten te kunnen komen. Hij weet ook dat men hem zal zoeken en op hem zal jagen. Dus moet hij zich kunnen verplaatsen. Binnen een paar weken hebben hij en zijn mannen uit omgehakte bomen, boten gebrand. En zo laat hij zich weer terugzakken over de rivier om voedsel van de plantages te nemen en om andere slaven te bevrijden. En al gauw vormt zich een leger krijgshaftige mannen om hem heen, de ‘Marrons’. Op de plantages hebben de eigenaren een bijeenkomst gehad. Ze besloten om 30 van hun beste mensen met geweren en honden achter de Marrons aan te sturen.

Maar omdat ze niet bestand zijn tegen de hitte en de zware roeiarbeid, maar ook door muskieten en andere gevaren, geven ze al na een paar dagen 't zoeken op. Ze wisten niet dat hun eerste boot maar enkele kilometers van de schuilplaats van de Marrons af was. Door het geblaf van de honden en het geschreeuw van de mannen was hun komst, trouwens, al opgemerkt. Overal vanuit bomen, achter bosjes, in holle bomen werden ze in de gaten gehouden.

Mahoni had besloten hen met rust te laten. Hij had bedacht eerst een veilige schuilplaats te bouwen, waar ze zich konden terugtrekken, zodat de vrouwen en kinderen veilig zouden zijn. Ook wilde hij voor hun eigen voedselvoorraad zelf de grond laten bewerken door de vrouwen, zodat de mannen zich aan hun taak als verdedigers konden wijden. Dan had iedereen weer wat te doen en kon men tot rust komen.

Hij greep automatisch naar het buideltje, dat zijn vader hem gegeven had.

- Apuku, uw kracht en wijsheid moeten mij leiden, zei hij eenvoudig.

- We moeten voedsel hebben en een goede schuilplaats. Het was de eerste maal dat Mahoni de Apuku echt te hulp riep. Daarom had hij nog nooit de kracht gevoeld die hem opeens dwong het oerwoud in te gaan. Rondom hem kwetterden duizenden kleurrijke vogels. Papegaaien krijsten. Apen gilden en sprongen van boom naar boom.

Mahoni zag of hoorde niets. Hij voelde geen angst, maar een vreemde spanning sidderde door hem. Hij liep alsof iemand hem bij de hand voorttrok. Zijn voeten zetten zich in een regelmatig versneld tempo neer. Na een tijdje kwam hij op een open plek in de

jungle. Hij was hier al vaker geweest. Even bleef hij staan. Er klopte iets niet. Mahoni keek rond. Plotseling hoorde hij boven hem, in een boom, een heftig gefladder. Hij keek omhoog, maar zag niets. Ineens drong het tot hem door, wat zo vreemd was. Op de open plek had nooit een boom gestaan. Hij was hier nog geen week geleden geweest met zijn mannen, toen ze op jacht waren. Hoe kon dit dus. Hij voelde weer een siddering over zijn ruggegraat gaan. Angst.

'Mahoni heeft geen angst,' zei hij tegen zichzelf.

'Krak.' Kèèh, kèèh kèkè, weer hoorde hij klapwiekende vleugels en een gekrijs dat dwars door hem heen ging. Een prachtige grote akka kwam uit de top van de boom naar beneden duiken. In haar klauwen droeg ze iets. Vlak boven de grond liet de vogel het voorwerp los. Met een zachte plof, barstte een geelachtige vrucht vlak voor de voeten van Mahoni open.

- Tangi, voor het voedsel vogel, dank je, zei hij, en begon van het vruchtvlees te eten. Het smaakte best. Hij voelde zich loom worden toen 't voedsel door z'n lichaam drong. Toen hij genoeg gegeten had, ging hij met z'n rug tegen een boom aan zitten, en viel al gauw in slaap.

Vol spanning zitten de kinderen te luisteren. Bea zit met de armen om de opgetrokken knieeën, met grote ogen en bonkend hart te luisteren. Ook Frank voelt hoe hij transpireert. Zijn handen zijn vochtig en zijn kleren plakken aan zijn lijf. Ook de anderen, die dit verhaal al vaker gehoord hebben, zitten met in de verte starende ogen mee te luisteren. Het is alsof ze daar zijn. Terug in de tijd. Bij Mahoni.

- Ga verder granpa, zegt Frank zacht.

- Wat gebeurde er toen?

Granpa's mond werd in een glimlach vertrokken. Even legt hij z'n hand op Frank's hoofd. Alsof hij wil zeggen:

'Geduld, jongen, geduld.' Toen sprak hij verder:

- Terwijl Mahoni sliep, boog de boom haar stam dubbel en door het donkere bos donderde haar stem.

- Mi na Apuku: Master fu na busi. Ik ben Apuku, de bosgod. Alle vogels zwegen van schrik. Alle dieren hielden de adem in.

- Wie mij gehoorzaamt, zal veilig zijn in mijn schoot. Ma, aai djakasa, o weeeh diegene, die geen respekt toont. Hen zal ik laten rotten onder mijn wortels. Om zo voedsel te zijn voor mijn hongerige maag. Snel schuifelden twee slangen over Mahoni's voeten heen.

Hij merkte er niets van. Wel hoorde hij de stem.

- Vader, stamelde hij in trance, vader. Droomde hij, of niet? Hij had toch duidelijk de stem van zijn vader gehoord? Zijn hand greep naar het buideltje om zijn nek. Het was weg. Wat gebeurde er met hem. Zijn hart begon heftig te kloppen. Zijn borst ging snel op en neer en zijn adem kwam met stoten uit zijn wijd open gesperde neusgaten. Blindelings tastten zijn handen rond, niets. Hij voelde zich duizelig. Daar was opeens de stem weer.

- Volg de vogel, mijn zoon, zij heeft de buidel in haar klauwen. Daar waar zij het laat vallen moet je je vesting bouwen, eromheen is grond genoeg om voedsel te verbouwen. Je zult daar altijd veilig zijn, want geen voet kan mij betreden zonder dat ik weet. Maar maak voort mijn zoon. Ik zie vele mannen met honden. En de stokken waaruit vuur komt. Zorg er voor, dat je kamp klaar is voor zij komen. Daar zullen jullie veilig zijn.

Opeens was weer het zachte ruisen van de bomen te horen. Een twatwa zong plotseling het hoogste lied. En onder de bomen knorden een groep pingo's verstoord, door al die onrust. Langzaam sloeg Mahoni zijn ogen op. Op de open plek was er geen boom meer te bekennen. Maar hoog in de lucht zweefde op haar brede vleugels een akka.

‘Volg de vogel,’ bonsde het door zijn hoofd. Volg..., hij duwde zich omhoog, nog een beetje versuft van het gebeurde. Strompelend liep hij in de richting waarin de vogel vloog. Langzaam kwamen zijn krachten terug. Hij voelde dat zijn benen sneller begonnen te bewegen en al gauw zette hij er de draf in.

Als een hinde sprong hij over de obstakels heen. En behendig ontweek hij de zwiepende takken, die lijnen in zijn huid wilden slaan. Geschrokken vluchtten de kleinere dieren in het kreupelhout, terwijl zijn rappe lichaam al meters verder was.

Plotseling werd het bos minder dicht. De hoge bomen maakten plaats voor lagere struiken. Voor hem strekte zich een savanna uit. Zo ver was hij nog nooit gekomen. Hij keek omhoog. De vogel was verdwenen. Scherp boorden Mahoni's ogen zich in de hem omringende bomen. Niets te zien. Hij liep terug naar de rand van het bos. Niets. Hij verweet zichzelf, dat hij niet goed opgelet had. Hij was zijn vader niet waardig. Teleurgesteld wilde hij teruggaan naar zijn mannen, toen hij plots boven een heuvel die zo'n vijfhonderd meter verder lag de vogel weer zag opduiken. Ze cirkelde driemaal om de heuvel heen en ging toen op de top zitten. Met lange passen vloog

Mahoni over de savanna. Hij voelde de doornige struiken die zijn benen openprikten, niet. Toen hij aan de voet van de niet al te hoge heuvel kwam, vloog de arend op en terwijl hij naar de top klom, hoorde hij haar krijsen. Driemaal, kort. Toen stond hij boven op de heuvel. Mahoni hield zijn adem in. Onderaan deze kant van de heuvel lag een prachtig groen tapijt te glanzen in de ondergaande zon. Vruchtbomen, volgeladen in de verte. Prachtige gele en blauwe en paarse stervormige bloemen, honderden, onderaan de heuvel. Een gouden droom. ‘Hier is het,’ dacht Mahoni. Zijn ogen zochten de vogel. Tegen de bloedrood ondergaande zon in zag hij haar, doorschijnend, zwevend boven het prachtige bloemembed. En daar liet de vogel de buidel los. Hoewel Mahoni op enige honderden meters daar van af stond, hoorde hij wel duidelijk de buidel met een luide plons in water terechtkomen. Maar hij zag geen water. Toch had hij de plons gehoord.

Een smalle rand licht scheidde de dag nog van de vallende avond. Mahoni voelde hoe de vermoeidheid in zijn spieren kroop. Hij deed een paar snelle oefeningen, zakte weg in een trance waardoor hij zijn bloedcirculatie verlaagde, zoals een schildpad dat doet. Hij zou geen kou voelen. Mahoni sliep. In het duister verdween de akka met korte wiekslagen. Er was vrede. Een vleermuis suisde voorbij.

- Tien uur, wij gaan ook naar bed hè granpa, zegt granma, terwijl ze lacht.

- Nee, nee, nee, vertellen, oma, we hebben toch vakantie?? Bea's stem klinkt een beetje pruilerig.

Granpa glimlacht erom. Hij ziet dat ook Frank een beetje teleurgesteld kijkt. Maar de volgende morgen moeten ze vroeg vertrekken om naar het dorp van deAucaners te gaan.

- Onthoud maar goed, waar we gebleven zijn. De volgende keer vertel ik wel verder. Het is vroeg dat morgen. Je wilt toch mee Frank, dan moet je uitgerust zijn. Roeien is geen grapje, zegt hij zacht.

- Tante Esje, vraag aan Afri als hij om 5 uur de boot wil gereed maken.

En aan één van de mannen, die bij hem zitten, vraagt hij:

- Ga je mee?

De man, die Codjo heet, knikt en lacht zijn witte tanden bloot.

- Ai, a bun. Het is goed, zegt hij.

- Wel dan, sribi switi, dren swit dren, Welterusten en droom prettige dromen.

De fluwelen deken van de nacht legt zich over de plantage. Ergens blaft een hond. De drums zwijgen nu ook.

In een kamp in de jungle tussen de plantage en het dorp hebben drie paar oren ook de klanken opgevangen. Ze vragen zich af wat er aan de hand is, maar omdat het Surinaamse binnenland hen onbekend is, weten ze het niet. Maar ze voelen zich geen van allen op hun gemak. In het oerwoud is er een spanning merkbaar, die alleen zij ondergaan, omdat ze niet in harmonie zijn. Wat voeren ze in hun schild?

Granman Acrowsi

De zon is nog niet op. De vogels slapen nog. Zelfs de haan kraait pas over een uur, denkt Frank als hij zijn tanden poetst. Granma en Bea zijn bezig eten voor hen klaar te maken. Granpa zit zijn geweer na te kijken. Frank voelt zich lekker. Er kruipt een langzame spanning in zijn body omhoog. Ook buiten zijn er nu geluiden waar te nemen.

- We blijven een paar dagen weg, granma zegt granpa plotseling. Ik denk dat er iets gebeurd is, dat ik moet onderzoeken.

- Hèee bah, wat vervelend, zegt Bea, dan ben ik al die tijd alleen. Frank begrijpt heel goed hoe Bea zich voelt, ze zijn altijd samen en nu...

- Pa en ma komen één van deze dagen, zegt hij, om haar af te leiden. Je kan ook gaan zwemmen, of vissen. Bea lacht zuurtjes.

- Ik durf niet eens die wurm aan de haak te doen.

- Och, mi p'kin, granma drukt haar tegen zich aan.

- Wij zullen ons best wel vermaken hoor! Laat ze maar gaan. Eindelijk is het zo ver.

- Jurian, let goed op dat kind hoor, zegt granma. Frank hoort duidelijk dat ze zich zorgen maakt.

- Ik kan wel op mezelf passen, granma, zegt hij, maar je bent lief hoor. Hij pakt haar gezicht tussen zijn handen en kust haar op het voorhoofd.

- Dag sisa, dag zus, ook Bea krijgt een kus. Ze knijpt hem even in z'n bil.

- Voorzichtig hoor, zegt ze.

- Dag granpa.

Dan stappen ze de duisternis in. Granpa met het geweer over zijn schouder. Recht. Sterk. Krachtig stapt hij over het bospad dat naar de rivier leidt. Tussen de bomen zweven mistflarden en op de bladeren van struiken en bomen zetten zich waterdruppels af. Sommige rollen naar beneden in het gras. Frank voelt al gauw, dat de pijpen van zijn spijkerbroek nat worden. Granpa heeft er geen last van. Hij heeft laarzen aan.

- Waar zijn de anderen granpa, vraagt hij. Eigenlijk vindt hij het niet zo leuk dat Afri meegaat, na wat er gisteren is gebeurd. Maar misschien doet Afri vandaag aardig. Dat hoopt hij dan maar.

- De anderen zijn bij de boot, jongen. Hoor je hun stemmen niet? Frank luistert. Wat heeft granpa scherpe oren. Hij hoort niets. Of ja, ja toch, nu hoort hij het ook. Flarden van een gesprek, die met de flarden mist meezeilen.

- Zijn jullie dat, hoort hij Codjo vragen.

- Aaiooh, roept granpa terug.

Ze kunnen nog niets zien, maar nu horen ze duidelijk het water tegen de boot en de rivieroever klotsen. Frank ziet nu een paar schimmen. Ze stappen gauw in de boot.

- Lusu a teté, Frank, zegt Codjo.

Frank gooit het touw dat de boot aan een boom meert, los. En daar gaan ze. Als hij langs Afri schuift om een pari te pakken, zegt deze fluisterend:

- Atatap, arkab!

Frank begrijpt er niets van. ‘Atatap.’ Automatisch steekt hij de roeispaan in het water en begint te roeien. ‘Arkab.’ Wat betekent dat? De woorden houden hem zo bezig, dat hij onregelmatig zijn pari meebeweegt.

- Frank, je gaat tegen het ritme in, zegt Codjo. Frank schrikt op.

- Wat?

- Je moet met ons ritme meeroeien, anders hou je de snelheid tegen. Samen roeien. In harmonie. Dan gaat het veel sneller. Frank voelt zich lullig. Hij hoort Afri grinniken. In de verte ligt er een lichte streep, boven de horizon. De zon. ‘Ach laat 'm stikken,’ denkt Frank. Lang leve de vakantie en hij doet z'n best het ritme niet meer kwijt te raken. De opkomende zon, die de lucht eerst violet kleurt, wordt langzaam roder. Ze koestert het water oranje-rood en langzaam roept ze leven uit de bomen. Al gauw zweven de watervogels over de boot heen, op zoek naar een ontbijt. De mannen zeggen niets. Zwijgend dompelen ze hun pari's in het rustig stromende water. En snel trekt de boot haar spoor door het water, dat ongemerkt datzelfde spoor weer uitwist in kolkingen en draaiingen, waarin de vogels duiken om vissen, die daarop afkomen te verschalken.

Frank geniet. ‘Zoiets kan ik in Holland nooit meemaken,’ denkt hij. Zo vredig. Zo fris. Hij is Afri's woorden al bijna vergeten. Krachtig spannen zijn getrainde spieren zich, om het water te drukken. ‘In de weerstand ontplooit zich kracht,’ flitst het door hem heen. En dieper steekt zijn pari in het water. Boven het wateroppervlak dansen duizende insekten in de vroege ochtendzon. Granpa

kijkt van achter uit de boot naar Frank. Hij merkt wel dat er iets niet klopt tussen de twee jongens. Hij heeft ook Afri's grinnik gehoord, toen Codjo Frank in het ritme riep. Nu merkt hij hoe deze zich verzet. ‘Zijn polsslag is soepel en zijn verzet krachtig, denkt granpa. Jammer dat dit kind niet in zijn natuurlijke omgeving opgroeit. Misschien kan hij zich daar pas helemaal ontwikkelen. De balans tussen lichaam en geest. Een krachtig mens. Een krachtig volk. Zonder frustraties. Oh grantata, san e p'sa nanga wi kondre. Wat gebeurt er met dit wonderlijk paradijs. Granpa zucht zacht. Dit probleem hindert hem al jaren. Sinds hij zijn zoon, Frank's vader, jaren geleden heeft zien vertrekken, op zoek naar een andere toekomst. Jaar na jaar heeft hij de wanhoop zich zien ophopen tussen de regels van de brieven, die hij van zijn zoon heeft ontvangen. ‘Ik heb hun nooit kunnen helpen.’ Granpa voelt de steek die wanhoop mensen wel eens toebrengt. Pijnlijk. Vlak in zijn hartstreek. ‘Oh, mi boi,’ lispelt hij.

Vier uur roeien ze zo. Frank voelt zijn armen loodzwaar worden. Maar hij zet door. Dan plotseling, ziet hij in de verte een open plek bij de rivier. Er liggen een dertigtal korjalen. Verder niemand. Ze sturen naar de andere boten toe. Granpa pakt samen met Codjo de meegebrachte waren mee, kapmessen en bijlen, ook geweerkogels en katoen. Daar maken de vrouwen de panji's van. Frank en Afri leggen de boot vast. Dan, van de ene boot naar de andere springend, bereiken ze de oever.

- Tangi fu kibri wi, gi mankeri, zegt Codjo terwijl hij wat water over zich heen giet. Granpa en Afri doen het ook:

- Tangi watramama zeggen ze. Frank doet het ze maar na. Hoewel hij wil lachen, zegt hij net als de anderen:

- Tangi watramama. Dank je geest van het water.

- Dank voor de bescherming op de rivier.

Als ze een eindje gelopen hebben, ziet Frank dwars over het pad een soort ereboog staan. Twee bamboostammen en één dwars daarover gelegd. Daaraan zijn palmbladeren bevestigd. En witte repen katoen. Granpa die Frank ziet kijken, zegt:

- Dat is de Asang Pau. Dit moet de dorpelingen tegen kwade geesten beschermen. Geesten kunnen er niet doorheen komen. Ze zijn bang dat de Pemba dotti, dat is heilige witte klei, hun onzichtbaarheid zal doen verdwijnen. Frank hoort Afri weer grinniken. Hij geneert zich een beetje. Maar granpa zegt geruststellend:

- Er zijn zelfs in Paramaribo weinig mensen die van het gebruik en

de rituelen van de boslandbewoners op de hoogte zijn. Nee, ze weten meer over de Europese regels en gewoonten; van hun eigen land weten ze vrijwel niets. Geen flora, geen fauna. Geen schoonheid. Geen vrijheid. Ach jongen, als ze dat beseften, zouden ze hun best doen dit alles niet in te ruilen tegen schijn. Valse schijn. Ze zouden werken om hier een toekomst te vinden. Een toekomst te bouwen voor hun kinderen. Hier, waar het nog kan. Waar er nog genoeg ruimte is.

Granpa spreekt langzaam, monotoon haast. Alsof hij het tegen niemand heeft. Frank voelt hoe verlegenheid in hem sluipt. Hij voelt zich warm worden. Onder zijn oksels prikt het zweet.

- Ik zou hier altijd wel willen blijven, granpa, zegt hij zacht. Granpa legt zijn lange arm om Frank's schouder en drukt hem even tegen zich aan. Om zijn mond zweeft een glimlach. Dan is er overal om hem heen geluid. Kinderstemmen. Honden. Kippen. Gelach. Opeens wordt alles stil. Alleen een paar honden blaffen venijnig naar de indringers. Iedereen kijkt naar hen. Maar wanneer ze granpa en Codjo herkennen, gaan ze allemaal weer verder waarmee ze bezig zijn. Een grote sterk gebouwde man met een pet met gouddraad er omheen, komt naar hen toe. Hij pakt granpa bij de ellebogen, omvat eerst zijn polsen, dan zijn handen en zegt:

- Mi winsi, den winti, e waka nanga ju. Ik hoop dat de goden u beschermen.

- Tangi, dank je kap'ten Acrowsi.

Kap'ten Acrosi groet ook de anderen.

Frank vindt hem een indrukwekkende figuur. Vol bewondering kijkt hij naar het gespierde lichaam van kap'ten Acrowsi.

- Mogen de goden je pad zegenen, welkom mijn zoon, zegt hij plotseling tegen Frank.

- Over verre wateren hebben je kra en je jéjé hun pad gebaand om hier vrede te vinden. Moge Aflamu je beschermen zolang je leeft. Frank kijkt naar Afri, maar die is reeds in de menigte verdwenen. Hij voelt zich trots.

- Tangi, dank u, mompelt hij.

- Kom dan breng ik jullie naar de krutu. Vandaag is er een bigi krutu.

- Ja, dat hoorde ik gisteravond, zegt granpa, de drums waarschuwden mij dat er iets ernstigs aan de hand is. Acrowsi en granpa gaan een gebouw binnen. Codjo volgt met Frank. Binnen is het ondanks de warme zon vrij koel. Er zit een vijftigtal mannen bij elkaar. Ze

praten druk met elkaar, maar Frank verstaat er geen woord van. Granpa wel. Hij gaat de kring rond en begroet oude vrienden en maakt kennis met anderen die uit een andere stam komen. Frank loopt automaties mee en geeft ‘bigi odi’ respekt aan elk van hun. Opeens valt het hem op, dat al die mannen half ontkleed op hun prachtige zitbankjes zitten. Hij krijgt het nare gevoel dat hij niet de juiste kleding voor dit gebeuren draagt. Maar hij kan er niets aan doen, dus negeert hij het gevoel. Als alle goede wensen zijn uitgewisseld, nemen de mannen plaats. Ook de gasten krijgen een zitbankje. Dan begint Acrowsi te praten.

Frank begrijpt er niets van. Maar granpa legt het hem later piekfijn uit.

- Mannen, zegt Acrowsi, jullie weten dat we binnen een paar dagen ‘broko dee’ vieren voor granman Amekti. Terwijl wij bezig waren met de voorbereiding van dit feest, heeft Abaisa ontdekt dat de heilige graven van onze voorvaderen geschonden zijn. De lijken zijn beroofd van alle sieraden en amuletten die de voorvaderen moeten begeleiden op hun gevaarlijke reis door de geestenwereld. Nu zullen zij niet in vrede kunnen gaan om onze voorspraak te zijn bij de bos- en de watergoden, die ons moeten beschermen tegen kwade demonen. Ook hebben wij in het bos veel dode dieren gezien zonder hun huid. En vele kruiden die wij nodig hebben voor onze obiahs zijn uit de grond gerukt of vertrapt. Broeders wat moeten we doen. Moeten we de schenners met de wapens te lijf gaan.

- Nono, zegt granpa. Ik doe een voorstel. Jullie stam heeft een nieuwe granman nodig. Daarvoor zijn jullie ook bij elkaar. Ga verder met jullie festiviteiten. Ik stel wel een onderzoek in. Ik beloof jullie, dat ik binnen één week de schuldigen gevonden zal hebben en aan de rechter zal overleveren.

Er klinkt een instemmend gemompel. Iedereen is het eens, dat de ceremonies door moeten gaan. Dus men accepteert granpa's voorstel. Twee uur lang hebben de gesprekken geduurd. Frank voelt zich hongerig worden. Zijn maag borrelt als een waterval. Hij vraagt zich al af, hoe lang het nog zal duren. Opeens zegt granpa:

- Kom wij gaan wat voedsel halen bij de vrouwen. De mannen gaan verder praten.
- Hoe lang nog?
- Misschien wel tot de avond. Misschien morgen ook. Wie weet.
- Wat is ‘broko dee’, granpa?
- Broko dee is het ritueel dat gehouden wordt in de 4e of 5e

maand na de dood van een granman of een kap'ten, begint granpa te vertellen.

- In deze vijf maanden van rouw onthouden de boslandcreolen zich van alle festiviteiten. Daarom wordt rond de dag van de ‘broko dee’ een week lang gefeest, gegeten en gedronken en gedanst. Als je rondkijkt zie je overal vrouwen bezig voedsel en ‘high wine’ te maken. En de mannen zullen vanavond de ‘ageedah’, de reuzen-drums bespelen. De vrouwen zullen susa dansen uitvoeren en zij zullen de geesten verzoeken de granman Amekti in hun gelederen op te nemen, zodat hij voor de stam een voorspraak zal zijn in het geestenrijk. Ook moet er een nieuwe granman gekozen worden. Die wordt in dezelfde periode bekend gemaakt aan de stamleden.

- Gaan ze daarom door met de krutu?

- Ja, totdat alle andere granmans en kap'tens het eens zijn over de gemaakte keuze.

- Mogen wij ook daarbij zijn?

- Jawel, maar ik denk dat we morgen weer op weg moeten. Zolang de grafschenners niet gepakt zijn, zal er geen rust en vrede zijn. Dan zullen de feesten niet door gaan. Dan zal ook de nieuwe granman niet geïnstalleerd kunnen worden. Maar je zult vandaag nog wel genoeg merken van de festiviteiten. Die zijn eigenlijk al begonnen.

Granpa heeft gelijk. Overal om hem heen ziet Frank mensen, die zich met de heilige klei ‘pembadoti’ hebben ingesmeerd.

- Waarom doen ze dat, granpa, met klei, bedoel ik.

- Dat is hun bescherming tegen kwade invloeden. Ze gebruiken het bij alle rituelen. Ook smeren ze hun obiahs ermee in en de amuletten die hen kracht en wijsheid moeten schenken. En als je goed oplet, zie je in de godenhuisjes totems staan die ook hiermee ingesmeerd zijn. Frank had wel zo'n godenhuisje gezien toen ze vlak bij het dorp waren, maar omdat hij bang was dat Afri hem zou uitlachen, had hij maar niets gevraagd. ‘Afri.’ Opeens was hij terug in Frank's geest, waar zou hij zijn? Sinds ze het dorp ingekomen waren, was hij verdwenen.

Granpa staat met een paar mannen te praten. Frank let er niet op en slentert in gedachten verder. Om hem heen is alles één en al bedrijvigheid. Hij ziet vrouwen in hun ‘matta’ stampen en ziet hoe het mais verpulvert onder de houten stampers. Hij voelt het regelmatige ritme door hem bonken. De vrouwen zingen een lied dat door het gestamp begeleid wordt.

‘Arbeidsvitamine,’ denkt hij onwillekeurig. Hij glimlacht er zelf om. Om hem heen rennen halfnaakte jongens en meisjes rond. Bijna iedereen is hier trouwens minimaal gekleed. En niemand vindt het vreemd. Vrouwen met mooie, stevige borsten, anderen met slappere; moeders... ‘Ik ben de enige die er op let,’ denkt Frank. Opeens wordt hij zich erg bewust van zijn eigen kleren. Weer voelt hij een verlaten gevoel in zich opkomen. Hij voelt zich klam. Zweet loopt hem tappelings langs zijn gezicht en over zijn rug. In hem bonken ritmes van drums en matta's. Hij voelt zich duizelig worden. Snel loopt hij het dorp uit in de richting van de rivier. Hij voelt zich ongelukkig en eenzaam.

‘Was Bea maar hier,’ denkt hij.

Als hij bij de rivier komt, gaat hij in één van de boten liggen en staart naar de strakke blauwe lucht. Met de wolken zweeft hij weg uit de hitte van de middag. Zijn schommelende korjaal gaat dwars door de wolkjes, die door de blauwe oceaan boven hem heen zeilen. Het geroezemoes van het dorp glijdt weg. Zelfs de waterboa die naast de boot het water inglijdt, merkt hij niet op. Frank slaapt.

...liggen wel twintig huiden van gedode jaguars
blz. 62

Winti

Als Frank z'n ogen weer opendoet, is de zon al ver in het westen gezakt. Uit de richting van het dorp is het drumritme duidelijk waar te nemen. Ook hoort hij mensen joelen. Hij heeft honger. Eigenlijk heeft hij de hele dag nog niets gegeten. ‘Even een duik in het water, denkt hij en dan granpa zoeken.’ Hij kleedt zich uit en duikt het warme water in. Hoewel, zo warm is het niet. Fris! Lekker! Hij ploetert een kwartiertje rond en kleedt zich weer aan. Hij voelt hoe de honger hem drijft. Snel loopt hij het donker wordende pad naar het dorp af. In het struikgewas tjilpen de siksi juru's: ‘krietjiech, krietjiech. Krietiech, krietiech’. ‘De geesten werden wakker,’ denkt hij, en loopt nog sneller door. Bij de ingang van het dorp staat Abaisa.

- Oh, mi p'kin mati, kondja, zegt hij:

Kom hier m'n kleine vriend. Heb je al gegeten?

- Nono mi ben sribi, na watra sé.

Nee, ik sliep aan de waterkant.

- Ga maar mee naar mijn hut. Ik wil je iets geven. Frank loopt met Abaisa mee. Onder weg naar de hut vraagt die aan een paar vrouwen eten voor Frank en hemzelf te willen brengen. Al gauw staan er een paar kalebassen met dampend voedsel voor hem. Hij kijkt naar Abaisa, die zegt:

- Njan, mi boi, eet maar. We zullen samen uit één kalebas eten. Zwijgend eten ze. En als het op is, zucht Frank van genoegen.

- Dat was lekker, Abaisa!

- Ja, schildpad is erg lekker. Abaisa staat op en gaat naar een hoek van de hut. Uit een blikken trommel haalt hij een paar voorwerpen en een kalebas met pembadoti.

- Trek je hemd uit, zegt hij dan.

Frank, die er niets van begrijpt, trekt z'n hemd uit. Intussen hoort hij Abaisa allerlei woorden prevelen. Alsof hij bidt. Daarna neemt hij een kalebas met water en wast Frank's gezicht, zijn schouders, zijn borst, zijn buik en zijn armen. De rest van het water gooit hij over het onderlijf en de benen van de jongen.

- Je moet een andere naam hebben, zodat iedereen hier weet wie je bent.

- Mi na Mahoni, ik ben Mahoni!

Het floept Frank uit de mond, voordat hij zijn tong om de woorden kan krullen om ze tegen te houden. Verlegen met zijn houding, kijkt hij naar Abaisa, die hem verrast aankijkt. Dan legt hij zijn hand op Frank's krullekop.

- Zo zal het zijn, zegt hij eenvoudig, dan smeert hij ‘pembadoti’ over Frank's gezicht en schouders en op zijn borst en zijn buik. Daarna bevestigt hij om Frank z'n bovenarm een armband van crème-witte schelpen die ook ingesmeerd zijn met de heilige klei. Om de armband zijn blauwe, rode en witte draden vastgemaakt.

- Oh Tata, gi Mahoni krakti, fu tja na nen, oh Vader geef Mahoni de kracht zijn naam te dragen.

Nu hangt hij een buideltje om Frank's hals. En weer prevelt hij iets:

- Meki alla bun winti wakka nanga ju. Dat alle goede geesten je beschermen. Dat je krachtig zal zijn om je te verzetten tegen het onheil dat iedereen wel eens overkomt.

Het komt Frank voor alsof ineens alle apinti's en ageedah's los breken. De lucht is vol gedonder en hij voelt zijn bloed sneller stromen. Het is alsof er een nieuwe kracht in hem loskomt.

- Tangi Abaisa, zegt hij, dank je.

- Nu zal je veilig zijn in het bos en op de rivier. Geef nooit je amulet uit handen en open haar nooit. Ook niet uit nieuwsgierigheid. Drink nu met mij. Abaisa geeft hem een kleine kalebas met ‘high wine’. Samen drinken ze. Frank voelt hoe de drank zijn hersens licht maakt. Hij begint te lachen.

- Mi na Mahoni, zegt hij trots en stapt de hut uit, op zoek naar granpa. Het is nu helemaal donker geworden. Overal zijn er grote vuren ontstoken en grillige schaduwen tekenen zich af tegen de hutten. Tussen de hutten door bewegen zich kleurrijke figuren. Versierd met vogelveren en rode en witte klei. Er heerst een uitgelaten stemming. Hoge vrouwenstemmen zingen gaten in het duistere kleed van de avond en mannen schuifelen in een ritmiese kadans heen en weer. De drummers beuken onvermoeid op de apinti's. Een koele wind draait zich om zijn naakte bovenlijf. Nu pas merkt hij dat hij z'n hemd in Abaisa's hut heeft laten liggen. Maar hij heeft het niet koud. In tegendeel. Hij voelt nog steeds de warme gloed, die de wijn door zijn aderen gepompt heeft, in zijn lichaam. En Frank voelt zich happy.

- Granpa, granpa, probeert hij boven het lawaai uit te roepen, maar z'n stem raakt verloren tussen honderd andere stemmen. Het

verwondert hem dat granpa zich niet ongerust maakt om hem. ‘Hij weet toch dat ik niemand hier ken. Maar ach, zo erg is het ook niet.’ Hij begeeft zich tussen de mensen die om de vuren zitten. Zijn ogen zoeken granpa. Maar in de steeds donker wordende avond ziet hij alleen maar witbeschilderde gezichten, die op en neer gaan, steeds maar door in een oneindig ritme, dat langzamerhand ook van hem bezit begint te nemen. ‘Dit is andere disko,’ denkt Frank. Hij voelt hoe zijn lichaam meedeint op het ritme van de vrouwenstemmen. Frank denkt dat hij droomt. Is dit wel echt. Straks wordt hij wakker in zijn bed in hun Bijlmerflat. Opeens voelt hij een hand zich om zijn nek sluiten. Hij wil zich omdraaien, maar hoort dan granpa's geruststellende stem:

- Ik zie dat je al geadopteerd bent! Je kunt het wel vinden zonder mij, of niet?

- Mi na Mahoni, granpa, en trots laat hij de obiah en de armband aan zijn grootvader zien. Vol verwachting kijkt hij omhoog naar de oude man. Hij zoekt diens instemming en vindt die in de zachte, triomfantelijke uitdrukking in granpa's ogen.

- A bun so, mi boi, het is goed zo.

Het is alsof hij een traan in zijn ogen heeft.

- Mi breti, dati ju e firi so, ik ben blij dat je je zo voelt. Ik wens je kracht en wijsheid. Kom laten we wat drinken. Vandaag ben je een man geworden. Drink van de wijn, maar niet te veel, het is licht drinken, maar brengt een zware druk op de geest. Dans maar wat, dan zweet je het er ook weer uit.

Samen drinken ze wijn uit één kalebas. Frank weet dat hij niet meer de Frank is die 's morgens dit dorp is binnengewandeld.

Het is al laat. De maan schijnt witte vlekken tussen de hutten. De lucht is vol sterren en stemmen. De drums jagen het ritme steeds meer op. Het trilt in de atmosfeer, door de wortels en de stammen van de bomen. Over het water danst het, en door de mensen. De vrouwen dansen nu een susa dans. Armen worden naar de sterrenhemel gestrekt. Hoofden in de nek. Dan weer het hele lichaam dubbelgevouwen naar de grond. En ze zingen vreemde liederen, die dwars door Frank heen trillen. Hun borsten wippen op en neer. De heupen wiegen van links naar rechts van rechts naar links, omhoog, omlaag, heen en weer, hoog, laag, hoog naar de maan, laag naar de

aarde. Ze maken de link tussen hemel en aarde. Het geluid gaat van de aarde naar de hemel en komt terug:

- Wooaaooih. Opeens schreeuwt één van de vrouwen. Opnieuw:

- Woeih, woeoehoei, woeih, woaoooaijaja. Ze staat met haar armen langs haar hoofd gestrekt, de benen wijdbeens. Dan begint ze plotseling te trillen. Eerst zachtjes beven, daarna in schokken, steeds wilder.

- Winti, winti, winti, er is een geest in haar gekomen, hoort Frank van alle kanten. Met grote schrikogen kijkt hij naar de gillende vrouw. Met grote starre ogen kijkt ze in een trance rond. 'Net hypnose,' denkt hij. Opeens rent de vrouw naar één van de vuren toe. Dwars door het vuur loopt ze heen en terug; en heen, en... wel tien keer.

- Granpa, zegt Frank verschrikt, ze zal zich branden. Waarom houdt niemand haar tegen? Doe toch iets?

- Niemand zal haar tegen houden jongen. Maar maak je niet druk, ze zal zich geen pijn doen. Ze is nu in trance, waardoor haar bewustzijn verlaagd is. Door het dansen en de drums, het ritme, verlaagt ze de pijngrens en voelt dus niets. Misschien houdt ze er een paar brandwonden van over, maar die zullen binnen een paar dagen weer genezen zijn. Want er zijn medicijnen in het bos voor elke ziekte of pijn. Frank is nog niet helemaal overtuigd. De vrouw schreeuwt nog steeds en rolt nu over de grond. Er is schuim om haar mond. Dan begint ze te kronkelen en te schuifelen als een slang. De vrouwen gaan sneller zingen, de drummer sneller spelen. En dan opeens gaat er een hevige stuiptrekking door haar lichaam heen. Haar borst zwoegt op en neer. Haar mond valt open en alleen het wit van haar ogen is te zien. Dan ligt ze stil.

- Is, is ze... dood? fluistert Frank.

- Nee, de winti is uit haar geweken. Nu zal men haar verzorgen. En inderdaad. Een paar mannen en vrouwen tillen haar op en brengen haar naar een hut toe, waar ze haar wassen en verzorgen en ter ruste leggen.

- Gebeurt dit vaak, granpa?

- Aaaaih, dit is pas de eerste, de high wine zal wel meer doen volgen. Ik heb wel eens meegemaakt, dat er wel drie mensen op één avond winti kregen. Eén klom in een awarraboom. Je weet wel hoe hard en scherp de dorens van deze boom zijn. Toch klom hij tot in de top van de boom en sprong toen naar beneden. Doordat hij door zijn winti beschermd werd, gebeurde hem niets. Een ander stak zich

met een mes in borst en buik, er was zelfs geen schrammetje te zien. Toch had iedereen het mes in zijn vlees zien verdwijnen. Geen bloed, geen snee.

- Hoe kan dat dan?

- Ik durf daar geen verklaring voor te geven, jongen. We weten eigenlijk te weinig van onszelf als mens. We weten niet welke krachten en machten zich in ons afspelen. Daarom kunnen we het niet kontroleren.

Frank is erg onder de indruk van het gebeurde. Hij hoort nog steeds het gillen van de vrouw door zijn gehoorgangen denderen om trillend tegen zijn trommelvlies kapot te slaan. Hij hoort honden blaffen. Meer stemmen komen zijn oor binnenrollen. Door en over elkaar. Ergens hoort hij nog een nachtvogel en dan draait hij in het niets. Granpa weet hem nog net op te vangen voordat hij de grond raakt. Frank merkt niets meer. De spanning van de wijn en de muziek hebben het duister in zijn geest doen treden. Granpa brengt hem naar Abaisa's hut en waakt de hele nacht bij hem.

...tangi mama Aisa, dank je moeder aarde
blz. 74

Faja bro

Het is laat de volgende middag als ze terugkomen bij granma en Bea. Frank heeft tot tien uur geslapen. Wanneer hij zich bewust wordt van het bonken in zijn hoofd, is het dorp alweer in het normale ritme van de dag overgegaan. Niets wijst op de ingrijpende gebeurtenissen van de vorige avond. Behalve het bonken dan.

Tegen de stroom in zijn ze afgevaren. Abaisa's stem galmt hem nog in de oren.

- Wi sa miti bakka, Mahoni, we zien elkaar wel weer. Hij ziet ook nog de vriendelijk lachende vrouwen die aan de rivieroever kleren wassen. Frank heeft alleen maar zijn tanden gepoetst. Hij wil granma en Bea laten zien welke eer hem te beurt is gevallen. Ook heeft hij nog steeds zijn hemd niet aan. Granpa laat hem glimlachend begaan. In de boot voelt hij Afri's afgunstige ogen zich in zijn rug boren. Maar dat maakt dat hij zich nog trotser voelt.

Ook granma en Bea zijn erg verrast een andere Frank te zien terugkeren. In geuren en kleuren vertelt hij wat er gebeurd is. Zijn ogen schitteren bij de herinnering. Bea maakt een foto van hem.

- Granma, zegt hij opeens, heeft u een schaar voor me?

- Een schaar jongen? Waarvoor?

- Ik wil iets knippen, hij kijkt schuin naar granpa, die reeds bezig is voorbereidingen te treffen om naar de stad te gaan. Hij wil daar informeren, wie een vergunning gekregen heeft om in het oerwoud te jagen. Gewoonlijk weet hij ervan, maar nu...! Er klopt iets niet. Als granma naar binnen loopt, vraagt Frank aan Bea wat zij de vorige dag gedaan heeft.

- Oh, niet zoveel als jij, lacht ze, we zijn naar het indianendorp aan de overkant van de rivier gegaan. Granma heeft nog een paar hangmatten gekocht; voor pa en ma. Tumuk is met ons meegegaan en tant' Esje en haar man. En toen wij daar aankwamen, gingen net een paar blanke mannen en iemand uit de stad weg. De motor van hun boot is kapot en ze zoeken iemand om hem te maken.

- In het indianendorp? Waarom zijn ze hier niet naar toe gekomen?

- Misschien weten ze niet dat er hier een plantage is, oppert Bea, van de rivier af is dat niet te zien toch?

- Ja, je hebt gelijk, misschien, antwoordt Frank, peinzend. In zijn

brein flitsen er gedachten door elkaar. ‘Grafschennis. Geen bosbewoner zal zoiets doen. Uit angst voor boze geesten. Iemand die daar buiten staat en op geld uit is... Leeggeroofd! Bezittingen? Dieren zonder huid. Huiden brengen geld op...’

- Waar zijn ze heengegaan Bea?

- Wie?

- Die mannen natuurlijk, zegt Frank ongeduldig. In hem groeit een plannetje. Hij, Mahoni, zal wel even het hele zaakje onderzoeken!

- Ik weet het niet. Ik heb niet zo op ze gelet. Is er iets?

- Nee hoor, ik vraag me af, hoe die mannen zonder hulp hun motor weer op gang zullen krijgen. Misschien zou ik ze kunnen helpen. Ik weet genoeg van motoren af. Hoewel meer van automotoren dan van boten. Hadden ze een geweer?

- Mi no sabi, mi no sji noti, ik weet niet, ik heb niets gezien. Misschien Tumuk. Vraag hem maar. Hij komt straks voetballen met de andere jongens.

- Frank, Fraaank, hier is een schaar, roept granma uit het huis.

- Ik kom, granma. Hij loopt langzaam naar het huis toe. Op de veranda zit granpa een paar papieren na te kijken voor hij weggaat. Er is haast bij. Nog deze avond moet hij in de stad zijn.

- Granpa?

- Ja, wat is er jongen?

- Granpa mag ik morgen de kleine korjaal lenen, ik wil de kreek opvaren om te zien hoe het verder landinwaarts is. Mag het?

Granpa kijkt over de rand van zijn leesbril Frank onderzoekend aan.

- Alleen? vraagt hij.

- Nee, ik wilde Afri en Tumuk vragen mee te gaan. En Bea ook natuurlijk.

- Wel, goed dan. Maar beloof me dat jullie geen malle fratsen uithalen.

- Granpa!

- Goed, goed, maar hier moet je altijd op je hoede zijn. Weet je wat, neem je hengel mee, aan de bovenloop van de kreek zit veel kwikwi. Breng maar een paar grote mee. O.K.?

- Dank u wel granpa, en hij laat zijn grootvader alleen met zijn papieren. Hij gaat naar granma toe, pakt de schaar en haalt uit zijn tas twee spijkerbroeken. Dan knipt hij er de pijpen af.

- Zo, zegt hij, zachtjes, nu ben ik aangekleed voor het leven hier.

Hij schiet één van de jeans-shorts aan. Trekt zijn voetbalschoenen aan. Pakt z'n bal en holt naar buiten, waar hij de bal hoog de lucht in trapt.

- Frank, roept granpa, onthoudt dit hè, overmoed is nooit goed! Frank lacht. Hij weet niet, waarom granpa dat zegt, maar hij krijgt een gevoel alsof die weet wat hij van plan is. 'Er ontgaat granpa niet veel,' denkt Frank en dan zegt hij:

- Maakt u zich niet ongerust, ik ben nu een man toch?

Weer glijdt er een stille glimlach over het gelaat van de oude man.

- Tot gauw dan. Ik zie je vast niet meer. Veel plezier.

- Dag granpa. En weg holt hij naar het veld achter de plantage.

- Ga mee, Bé, roept hij naar zijn zus.

Op het veld zijn er maar een paar jongens bezig met de opgevulde bal. Tumuk is er. Afri niet.

- Hé Tumuk, luku dja, kijk hier eens, en opnieuw schiet hij de bal hoog de lucht in, die dan midden in de groep jongens terecht komt. Er gaat een waar vreugde gehuil op als ze de bal zien. Weldra worden er allerlei kunstjes met de bal opgevoerd. Tumuk komt naar hem toe.

- Fa, Frank, zegt hij, hoe is het?

- Fa.

- Bun bun, goed, goed.

- Pé Afri dé, waar is Afri?

- Mi no sabi, ik weet ht niet. Ik heb hem sinds gister niet gezien.

- Nee, zegt Frank, gisteren was hij met ons mee. O ja. Ik moet je wat vragen. Wat betekent 'Atatap en Arkab? Dat heeft Afri gisteren in de boot tegen me gezegd.

Tumuk begint te lachen. Frank kijkt hem gespannen aan.

- Nou, zeg dan.

- Oh niets hoor, grinnikt Tumuk nog steeds. Ik zeg niets, maar draai de woorden om. Frank doet dat.

'Atatap, patata, arkab, bakra.' Hollander, Hollander, dreunt het door zijn hoofd. Hij voelt hoe het bloed hem naar het gezicht stijgt. Zijn tanden knarsen over elkaar van inghouden woede. Tumuk houdt direkt op met grinniken.

- Wat is er, vraagt Bea, die niets gehoord heeft, maar die haar broer goed genoeg kent, om te weten dat er iets mis is.

- Ach niets, snauwt Frank wrevelig.

- Nou hoor, je hoeft niet zo tegen mij te doen. Ik heb je niets gedaan hoor!

- Sorry, sorry, onderbreekt Frank haar.

- Die Afri ook. Hij bederft zo onze hele vakantie. Ik sla hem...

- Neen Frank! Dat doe je niet. We zijn toch niet hier gekomen om te vechten? Weet je nog wat granpa zei over harmonie? En trowens, je weet toch, dat de regels van karate je verbieden om je sport te gebruiken om anderen letsel toe te brengen. Hij zou zich niet tegen je kunnen verdedigen. Denk daar maar eens aan.

Tumuk kijkt hen aan.

- Afri is sterk, zegt hij alleen maar.

- Afri doet aan de oude vechtsport van de Afrikaanse slaven.

- De 'Jinyosha'? vraagt Frank verrast. Afri, o ja? Hmm.

- Ga mee spelen. Tumuk loopt al naar de andere jongens toe, die uitgelaten met de bal bezig zijn.

- Mi na Pélé, ik ben Pélé, zegt er eentje. De anderen lachen, want hij is nog wel de slechtste speler onder hen. Ze vormen twee partijtjes en al gauw gaan ze in het spel op. Frank vergeet alles. Totdat iemand plotseling roept:

- Daar is Afri, Afri speelt voor ons.

- Mi no e pre nanga a bal fu wan patata, zegt Afri luid, ik speel niet met de bal van een Hollander. Er valt een stilte op het veld. Alleen een paar overvliegende papegaaien geven van hun aanwezigheid blijk. Het spel ligt stil. De jongens staan als houten standbeelden, die de één of andere kunstenaar zo heeft neergezet, alsof ze in beweging moeten komen op een bepaald teken. De zon schijnt heet. Frank voelt kriebels in zijn nek en het warme gevoel van het sneller stromende bloed. Het kloppen van zijn hart tegen zijn ribben. Het zweet dat van zijn gezicht druipt, trekt vieze strepen in de witte klei op zijn borst. Langzaam loopt hij in de richting van Afri. Nu gaat het komen.

- Fraáááank, gilt Bea. Hij hoort haar niet.

Vlak voor Afri, die geen stap wijkt, blijft hij staan. Bea en de andere jongens komen zwijgend dichterbij. Bea is bang. Ze weet dat Frank soms heel driftig kan zijn. En dat hij zich dan niet beheerst.

- Suma na wan patata, wie is een Hollander? Ik ben net zo veel Surinamer als jij. Als je nog een keer patata of bakra tegen me zegt, mi e fon' ju, geef ik je een pak slaag.

Afri die toch onder de indruk is van Frank's kordate optreden, kijkt hem onderzoekend aan en vraagt dan spottend:

- Ju o fon' mi? Jij, mij een pak slaag geven, ju gersi, dat kan niet. Ik ben niet bang voor je.

- Ik ook niet voor jou.

Een van de jongens pakt een handvol zand op en houdt die geopend tussen de twee kemphanen.

- Suma e nak' ‘Faja bro’, wie geeft de eerste stoot? Géén van beiden reageert. Ze kijken elkaar strak in de ogen en beiden voelen ze dat de ander een geducht tegenstander is.

- Luku em, kijk 'm staan, met zijn voetbalschoenen aan. Je kan niet eens met blote voeten spelen. Je kan niet eens spelen. Ik speel beter dan jij, ik zwem beter dan jij. Ik ben sterker dan jou, zegt Afri dan.

- Ach grati, zegt Frank, jij hebt niet eens een zwemdiploma. Ik ren harder dan je. Ik ben sportiever dan jou ook.

Bea ziet opeens een mogelijkheid om het hele gevecht af te wenden.

- Hoor, hoor no, zegt ze, als jullie alle twee zo goed zijn, waarom houden jullie dan niet een wedstrijd; in hardlopen en zwemmen en voetballen en worstelen. Wij zijn getuigen.

- Ja, ja, valt Tumuk haar bij. En ook de anderen knikken instemmend. Frank en Afri kijken elkaar nog steeds strak aan.

- Okay, zeggen ze tegelijk en beiden zijn ze eigenlijk opgelucht dat het allemaal zo'n wending neemt.

- Vandaag voetballen we. Morgen gaan we naar de savanna harlopen. Overmorgen...

- Waarvoor strijden we, onderbreekt Afri Tumuk's indeling.

- Als jij wint, kan je zeggen wat je wil. Maar als ik win, zeg je zoiets nooit meer, antwoordt Frank.

- O.K.?

- O.K.! Maar je moet je voetbalschoenen uittrekken, want anders trap je één van ons. Frank trekt zijn schoenen uit en geeft ze aan Bea, die voor scheidsrechter speelt. Het spel begint opnieuw. Maar Frank die niet gewend is om op blote voeten te spelen, ziet Afri telkens en telkens weer met de prachtigste schijnbewegingen langs hem heen flitsen. Ze verliezen 10-3. ‘Wat een goeie,’ denkt Frank, wat goed. Afri gaat met een triomfantelijk lachje van het veld af. In de lange schaduwen van de middag lopen ze terug naar de plantage.

- Morgen om acht uur vertrekken we naar de savanna, zegt Frank plotseling, met de boot. Wie gaan er nog meer mee. Afri, Tumuk, Bea en nog twee andere jongens Harry Persad en Otti gaan mee. De anderen moeten helpen op het veld of met een ander karwei. Tussen struiken en bomen boren ze allemaal hun eigen richting uit. Totdat

alleen Tumuk met Frank en Bea overblijven.

- Pfffft, blaast Frank, was dat even spannend. Nu pas kom ik weer tot mezelf. Wat kan die vogel spelen, hè?
- Ja, zegt Tumuk, hij is de beste. Ik ben blij dat jullie niet gevochten hebben.
- Ja, ik ook, valt Bea bij. Het was op het nippertje.
- Op het nippertje ja, nog bedankt zus. Maar ik was niet bang hoor!
- Mi e g'we, ik ga weg, het is al laat. Tumuk wil net weggaan als Frank bedenkt dat hij vergeten is Tumuk naar de drie kerels te vragen!
- Wakti Tumuk, wacht nog even. Bea zegt dat er gisteren drie mannen bij jullie in het dorp waren, die hulp zoeken. Weet je waar die heen zijn?
- Ik heb ze in de richting van de kreek zien varen.
- Welke kreek? De sekrepatu?
- Ja.
- O.K. goed dan. Misschien zien we ze nog en kan ik ze helpen. Tot morgen Tumuk.
- Tot morgen. Weg is hij, alsof het bos hem met een grote hap inslikt. Weg.
- Ga mee zwemmen Bea?
- Wie ik, het is al bijna donker.
- Wat geeft dat. Of ben je soms bang.
- Ja voor slangen en zo.

Frank let niet zo op haar, automaties loopt hij in de richting van de kreek. Zijn hersens werken als een motor. Ergens langs de kreek moeten die mannen hun kamp hebben opgeslagen. Hij weet het bijna zeker. Maar waar. Hij moet het morgen zien uit te vinden. Maar zonder dat iedereen het merkt. Ik zal Tumuk vragen me te helpen. Als Frank in de sekrepatu kreek duikt, merkt hij dat hij alleen is. Bea is naar huis gegaan. Hij wast zich het klei en zweet en spanning af. Die nacht slaapt hij heel onrustig en droomt vreemde dingen.

Een spoor

Als de zon opkomt, zijn Frank en Bea samen met granma al druk in de weer, voedsel klaar te maken voor iedereen. Ze zullen de hele dag wegblijven. Frank is een beetje zenuwachtig. Hij heeft al twee keer een bord uit zijn handen laten vallen. Gelukkig, voor granma maakt het niet zoveel uit. Ze begrijpt dat de kinderen uitgelaten zijn. Dus veegt ze met stoffer en blik de scherven bij elkaar.

- Scherven brengen geluk, zegt ze.

Bea kijkt Frank van opzij aan. Hij is bezig een veldfles te vullen met tamarindestroop. Maar hij morst er zoveel van, dat ze hem de fles afpakt.

- Laat mij het maar doen Frank. Wat is er? Je bent zo zenuwachtig.
- Niks hoor. Ik ben nog niet wakker, grinnikt hij. Maar ze weet dat hij jokt. ‘Ik moet hem in de gaten houden,’ denkt ze. ‘Hij voert iets in z'n schild, maar wat?’ Ze snijdt de bojo, die granma gisteravond voor hen heeft gemaakt, in zes stukken, wikkelt ze in vetvrij papier en stopt ze in haar tas. Granma komt van buiten, waar ze een paar manja's heeft geplukt, met de boodschap:
- De jongens zijn alvast naar de kreek gegaan. Ze zullen daar op jullie wachten.

En dan tot Bea:

- Blijf jij maar liever bij mij kind. Een meisje alleen bij al die jongens.
- Ach nee, granma, Frank gaat een harloopwedstrijd houden met Afri, daar wil ik graag bij zijn. Als steun. En ik ben trouwens niet bang, zegt ze liefjes. Granma schudt haar hoofd. Die kinderen toch. Vroeger kon zoiets niet, maar ja, ze kan Bea ook niet de hele dag thuis houden.
- Wel goed dan, gaan jullie maar. Maar wees voorzichtig hoor! Ze knikken allebei instemmend, geven granma een kus en weg hollen ze. Bij de kreek zitten Tumuk en Afri met Harry Persad en Otti onder een boom met elkaar te praten.

Als ze Bea en Frank zien komen springen ze op. Afri komt hen tegemoet en zegt:

- A sma no musu kon, zij moet niet mee.

Beteuterd kijken de twee elkaar aan. Maar dan valt Bea echt fel uit:

- Hoezo, waarom mag ik niet mee. Hij is mijn broer en we gaan

overal samen. En als het je niet bevalt, dan ga jij maar niet mee. Jij maakt niet voor me uit wat ik moet doen hoor!

Afri schrikt even van die uitbarsting. Toch geeft hij het niet op.

- Misschien in Holland, maar hier niet. Meisjes zijn alleen maar lastposten. Hier spelen jongens hun eigen spel.

- Wat bedoel je? Een vrouw telt hier dus niet mee. Omdat jij denkt dat ik jouw spelletjes niet kan doen. Maar je vergist je. Dan moet je vandaag maar leren om te gaan met meisjes, want ik ga wel mee. Bea is woedend.

- Ja, waarom niet, valt Frank haar bij. Ze is best in staat om voor zichzelf te zorgen. We gaan altijd samen erop uit. We zijn toch met vakantie. Moet zij dan de hele dag in huis gaan zitten?

Afri weifelt. Hij kijkt naar Tumuk en de anderen. Tumuk haalt z'n schouders op en ook de anderen laten merken dat het hun niet zoveel kan schelen.

- Nou goed, laten we dan maar gaan. Afri springt in de korjaal. Frank en Bea leggen hun spullen achter in de boot. Voordat ze instappen, prevelt hij:

'Oh watramanna, begeleidt onze trip gunstig. Laat je wateren ons dragen en voeden zonder gevaar voor ons leven. Voer ons veilig terug.'

- Kom, nò, wat doe je nou, verstoort Bea zijn meditatie. Frank maakt het touw los, dat om een boom geslagen is. Hij duwt af en springt behendig in de korjaal en dan zijn ze op weg. Het is nog halfduister onder het geboomte dat langs de oevers van de kreek groeit. Soms buigen de bomen zich over de kreek naar elkaar toe, alsof ze elkaar het een of ander geheim willen vertellen en vormen op die manier een tunnel. Soms zijn er ook stukken langs de oever opengekapt, waar er kostgrondjes liggen, waar mais en cassave geplant zijn. Prachtig gekleurde vogels laten een lofzang klinken. Vlinders in de wonderlijkste vormen en kleuren en overal prachtige bloemen. Een rijkdom. Leven. Het oerwoud kleurt duizend kleuren schoon.

Het leven is er druk. Maar alles en iedereen mag er aan deelnemen. Vredig en rustig staan een paar flamingo's naar voedsel te hengelen. De jongens houden de pari's in en stil glijdt de boot langs de purperrose vogels. Niemand zegt iets, want het woud dwingt ieders respekt af. Even later zien ze een groep pingo's, die knorrend hun dorst lessen. Verstoord knorren ze naar de indringers die zo maar hun gebied doorkruisen. Bea lacht om de malle manier waarop ze door hun knieën buigen om te drinken.

- Hoe lang is de kreek? vraagt Frank.

De anderen kijken elkaar aan, maar niemand weet het precies.

- Hij ontspringt bij het moeras, bij de heuvel, dat is zeker drie en een half uur varen, zegt Tumuk.

- Ja, en het loopt gedeeltelijk over het gebied van de Aucaners, vult Afri aan.

- Over het gebied van de Aucaners? vraagt Frank verrast. Hoe ver dan?

- Wel, de kreek maakt een bocht naar het zuiden bij de savanna, van daaruit is het dwars door de jungle een uur gaans.

- Maar waarom is granpa over de rivier naar het dorp gegaan, eergisteren, vraagt Frank.

- Omdat de heilige begraafplaats daar ligt en de Aucaners wensen niet dat de rust van hun doden verstoord wordt.

Opeens gaat er bij Frank een licht op. Hij weet nu zeker, dat ze ergens langs de kreek op de boot van de twee blanke mannen zullen stoten. Plotseling stuurt Afri de boot naar de kant toe.

- Wat is er nu weer, vaart Frank ongeduldig uit tegen Afri.

- Even een paar stokken kappen. We moeten op de savanne stokken gebruiken om slangen te kunnen verjagen, die vaak onder struikjes bescherming zoeken tegen de zon. Hier groeit veel jong en sterk hout, dus moeten we even stoppen. Hij springt op de oever en duikt het bos in. Even later komt hij terug met zes stokken van ongeveer anderhalve meter lengte.

- So, k'o g'we, laten we gaan, zegt hij. Als ze een uur later onder de bomen uitvaren, brandt de zon al ongenadig aan een strakke blauwe hemel. Van het water kaatst ze haar felle gloed terug. En de reflektie doet de kinderen de ogen dichtknijpen. Nog kunnen ze het panorama dat zich voor hen ontrolt, niet overzien. Zo verblind raken ze. Maar als hun ogen zich aan het felle licht wennen, zien ze ver en wijd een uitgestrekt veld van paragrasi, dat wuivend in de passaatwind, hen welkom wuift. Vogels stijgen telkens jubelend uit het gras omhoog en duizenden insekten verdringen zich boven gras en water. In de verte kunnen ze, in een nevelachtige waas, heuvels zien opdoemen. Hoog in de lucht, een visarend. Frank herinnert zich granpa's woorden:

- Breng maar een paar mooie kwikwi's mee!

- Zullen we maar tot aan de voet van de eerste heuvel varen? vraagt Tumuk, daar zijn er bomen en schaduw. En van daaruit kun je het makkelijkst de savanna bereiken.

- Mij goed hoor, jullie wijzen de weg maar, antwoordt Frank. Ze versnellen het tempo. Bea zit met haar handen om de boorden geklemd, midden in de korjaal. De vijf jongensruggen krommen zich en als een pijl schiet de boot over het water. Als ze bij de heuvel komen, staat de zon bijna loodrecht boven hun hoofden. Zweet gutst langs hun gezichten en allemaal zijn ze eigenlijk blij dat het erop zit. Het is een zware tocht. Onder de bomen in de schaduw rusten ze wat en eten van de meegenomen lekkernijen, die granma voor hen heeft klaargemaakt.

- Zullen we straks gaan zwemmen? vraagt Bea.

- Straks, zegt Frank, terwijl hij een grote slok van de tamarindestroop neemt. De anderen liggen loom onder de boom en geven niet eens antwoord. Ze voelen hun spieren. En de hitte van de zon is nu bijna onverdraaglijk. Maar Bea is niet zo moe. Ze zet de grote hoed op, die ze meegebracht heeft en vraagt aan haar broer:

- Mag ik je hengel lenen, Frank?

- Die ligt nog in de boot.

- Wil je er een wurm aan doen? Ik vind dat zo eng.

- Ja okay, maar daarna laat je me met rust hoor!

- Goed, goed, maak je niet druk jongen, dat is niet goed voor je, grinnikt ze, de heren ontdekkingsreizigers zijn moe. Frank doet wat ze gevraagd heeft en vleit zich dan weer onder de boom.

- Eh, Frank, vertel ons van Holland nó. Hoe is het daar? Is het leuk? vraagt Harry Persad plotseling. Frank kijkt naar z'n zus, die in de boot staat te wiebelen.

- Ga zitten, schreeuwt hij haar toe, straks trekt een krobia je in 't water. Bea lacht en ook de anderen grinniken.

- Holland, begint hij dan peinzend. Holland lijkt hem zo ver weg nu. Weg kou. Weg zware jassen. Weg aanpassing en anders doen dan je bent. Het zoeken naar jezelf. Het verloren zijn in een droom van luxe. Luxe die is weggelegd voor wie kan betalen. Wie niet kan betalen en zich met schijn troost, is nog armer dan de armste Surinamer, die in Suriname ook niet erg veel heeft, maar zich dan toch gelukkig mag prijzen, zoveel ruimte en vrijheid en zon om zich heen te hebben. Die niet hoeft te bibberen, omdat de kachel het niet doet. Of die niet blootgesteld is aan bittere gevoelens van anderen, die zich bedreigd voelen in hun bestaan, omdat die ver... Surinamers hun deel opsnoepen.

- Holland, zegt hij nog eens.

De anderen kijken hem vol spanning aan. Hun ogen vragen, vertel

nò?

- Holland is voor de Nederlanders een paradijs. Voor ons is het alleen maar een toevluchtsoord. Geen thuis. Thuis kan je jezelf zijn, zonder je te hoeven aan te passen, want iedereen voelt en denkt als jij. In Holland ben je met een dubbele strijd bezig. Eerst proberen jezelf te handhaven, op school en op straat en op je werk. Daarna moet je je bezighouden met wie of wat je eigenlijk bent. En als je het eindelijk weet, ben je te uitgeput om er nog iets aan te doen. Er is leven maar geen levensruimte. Er zijn aardige mensen, maar weinig begrip. En er zijn nare dingen, die me soms verdrietig maken. Er is wel plezier te koop, maar geen echte vreugde. Zo is Holland!

Verbaasd liggen de jongens naar Frank te luisteren. Even zijn ze stil. Een drukkende stilte in een warme middag.

- Ik heb er één, ik heb... oh Frank kom me helpen. Hij spartelt zo. Bea's stem slaat haast over van de spanning. Afri springt op en loopt naar haar toe. Hij pakt de vis beet en wurmt voorzichtig de haak uit het bekje van de vis. Hij lacht naar Bea en reikt haar de vis aan, maar Bea, die het nog eng vindt, laat het spartelende dier uit haar vingers glippen en met een plons verdwijnt de vangst weer in z'n element. Dag vis.

- Geeft niet hoor, zegt Afri, er zit hier zoveel vis, dat je om de minuut één kan ophalen. Maar zo tegen een uur of vier is het de beste tijd om te vissen, het is nu nog te warm. Laten we maar naar de savanna gaan. Als we terugkomen, is er nog tijd genoeg. Hij helpt Bea uit de korjaal en gaat naar de andere jongens terug.

- Gaan jullie mee?

Ze springen op en pakken de stokken die Afri onder weg gekapt heeft. Bea is al een eindje weggedwaald. Opeens horen ze haar hoge meisjesstem:

- Oh, wat een leuk dier. Kijk eens Frank, wat is dat voor een monstertje? Pak hem eens? Het diertje, opgeschrikt in zijn middagrust, voelt het gevaar, dat van die tweebenige wezens uitgaat. Hij vlucht met kleine dribbelpasjes in de richting van een boom. Bea gaat er achteraan, terwijl ze roept:

- Pak 'm dan, pak 'm dan. Uitgelaten wil ze het beestje pakken, maar die verdwijnt ineens in een hol in de boom. Bea wil net haar hand in het gat steken, als Afri met een harde schreeuw haar tegenhoudt:

- No du, puru ju anu, niet doen, haal je hand daar weg, schreeuwt hij nog eens. En terwijl Bea verschrikt met haar bevende hand boven

het gat zwevend blijft staan en naar hem omkijkt, duikt hij naar haar benen en smijt haar omver. Bea valt met een smak neer. Er springen tranen in haar ogen en verdwaasd kijkt ze Afri aan.

- Waarom doe je dat nou?

Frank die niet weet wat er aan de hand is, ziet zijn zus met pijn en tranen in de ogen op de grond liggen. Dat is hem net te veel. Afri heeft vanaf hun komst op de plantage, naar gedaan. Maar nu is het genoeg. Met een woeste schreeuw springt hij met opgeheven stok op Afri af. Afri draait zich om, gewaarschuwd door de aanvalskreet. Net op tijd vangt hij de slag op met zijn stok. Met een droge tik, komen de stokken op elkaar terecht. ‘Tak.’ Opnieuw slaat Frank toe. En weer klak, tak, tak, klak, klak. Afri weert met een speels gemak zijn slagen af. Ondertussen probeert hij Frank te kalmeren.

- No du, wakti, doe niet, wacht even, schreeuwt hij hem toe.
- Wacht nou, Frank.

In een kakafonie van geluiden springt Tumuk tussen beide. Frank, die net wil toeslaan, treft Tumuk met kracht tegen de opgeheven arm. Pijnlijk getroffen valt Tumuk op de grond, terwijl hij stamelt:

- Frank, Afri... helpt... Bea. Kijk... maar...!

Weifelend kijkt Frank van Tumuk naar Afri die in afwachtende houding staat toe te kijken.

- Sori èn, Afri, laat 'm zien, wat er gebeurt.

Zwijgend brengt Afri zijn stok naar het gat toe. Een heftig gesis en geblaas stijgt uit het gat in de boom op. Afri steekt de stok nog verder in de opening en het geblaas neemt toe. Dan haalt hij langzaam de stok terug. Aan de onderkant hangt een prachtige groenachtig zwarte makkaslang. Langs de stok druipt donker vocht. Gif. De tanden van de slang zijn zo diep in het hout geslagen, dat het beest zich niet bevrijden kan. Bea slaakt bij het zien van de slang een gil en valt flauw.

Frank voelt hoe alle bloed uit z'n gezicht wegtrekt. Hij wordt ijskoud. Zonder een woord te zeggen, kijkt hij met verschrikte ogen en open mond naar Afri. Hij weet niet wat hij moet zeggen. Stil knielt hij bij zijn zuster neer. Dan haalt hij wat water uit de kreek en plenst het in Bea's gezicht. Afri pakt de slang achter zijn kop en wrikt de tanden uit het hout. Dan slingert hij het beest ver van zich af. Bea slaat haar ogen op.

- Maak 'm dood, zegt ze. Waar is dat beest?
- Weg, antwoordt Afri.
- Wij doden geen slangen. Maar onthoudt goed een kapasi, zo heet

dat leuke beestje, leeft altijd met de makkaslang samen. Zo beschermen ze elkaar. Het is één van die vreemde vriendschapsbanden die alleen in de natuur voorkomt.

Frank meent granpa's wijsheid in Afri's stem te horen. Maar hij is hem wel erg dankbaar. Hij schaamt zich ook een beetje, dat hij zo voortvarend is geweest.

- E, sorry Afri, van daarnet. Ik denk...
- A bun, het is al goed.
- Ja, ma...
- Dank je wel, Afri, zegt Bea zacht. Dank je.
- Zullen we teruggaan? stelt Tumuk voor. Ze zijn hem helemaal vergeten. De arme jongen. Zijn arm hangt slap langs het lichaam.
- Heb je pijn, Tumuk? vraagt Bea.
- Nee hoor, het valt best mee, houdt deze zich stoer.
- Ik denk eerder dat jij zo geschrokken bent dat je...
- Niks hoor, het is alweer goed. Ik wil geen spelbreekster zijn. De anderen zeggen niet veel. Ze zijn allemaal een beetje geschrokken. Stil staan ze elkaar aan te kijken.

Dan klinkt plotseling een stem:

- San e p'sa dja, wat gebeurt er hier?

Verschrikt draaien ze zich om. Voor hen staat een jongen, die hooguit drie of vier jaar ouder kan zijn dan Frank en Afri. In zijn hand bengelt een houwer, aan zijn zij hangt een groot mes.

- Dat is 'm, fluistert Bea Frank toe. Hij was met die twee blanke mannen in het indianendorp om hulp te zoeken.
- Eh, wat gebeurt hier? vraagt de jongen opnieuw. Maar Frank vraagt hem:
- Wie ben jij dat je ons vragen stelt?
- Mi na mi, ma ju mus g'we, ik ben ik, maar jullie moeten weg.
- Weg? Waarom? We mogen gaan en staan waar we willen.
- Tap ju bek, hou je smoel, zegt de jongen grof. En grati, en ga weg.
- Nono brada, valt Afri Frank bij, neen, broeder, je kan ons niet zomaar wegjagen. Je komt niet eens van één van de plantages hier, maar je wilt de mensen die hier horen wegjagen. Dat kan niet.
- No dat no kan, nee dat kan niet, vallen de anderen bij, ga jij maar weg.
- Waar zijn die twee blanke vrienden van je, vraagt Frank opeens. De jongen schrikt duidelijk.
- Welke blanke mannen?

- Waarmee je hulp bent komen zoeken. Ik kan hen helpen. Breng me naar ze toe. De jongen weifelt. Besluiteloos kijkt hij van de één naar de ander. Net op dat moment klinkt er een schot uit de richting van het bos.

- Ze zijn op jacht. Ik zal het ze gaan vragen. Blijven jullie hier dan kom ik jullie straks wel ophalen.

En weg is hij.

Granpa redt

De hele middag, nadat de jongen weg is gegaan, hebben ze zitten vissen. In de kur-kuru, die in het water hangt, liggen wel twintig kwikwi's te spartelen. Frank heeft de anderen in geuren en kleuren verteld wat hij weet. Ongelovig hebben ze hem zitten aankijken.

- Die komt niet terug, zegt Afri.
- Maar het wordt al laat, wij moeten gauw terug, zegt Otti, die de hele middag bijna geen woord heeft gezegd.
- Ik denk wel dat ik weet waar ze kunnen zitten. Tumuk kijkt Afri aan.
- Ja, daar, dat is best mogelijk.
- Waar is daar? vraagt Bea hem.
- Ga mee, gooi die boot los. Het is hooguit een kwartiertje verder. Bij die heuvel daar. Vlakbij het moeras.
- Zullen we niet liever teruggaan, begint Otti weer. Binnen twee uur is het donker. Hoe komen we dan thuis?
- Er is een kokolampu in de boot. Bij het licht daarvan zal het wel gaan.
- San, ju frede nò, wat je bent bang hè? vraagt Tumuk hem.
- Nono, nee hoor, maar de grote mensen zullen zich bezorgd maken, denk je ook niet?
- Ach, we blijven niet lang, valt Frank hem in de rede, we kijken of Afri gelijk heeft en dan gaan we terug. Granpa doet dan de rest wel.

Aarzelend geeft Otti toe en daar gaan ze weer. De spanning is voelbaar. Niemand zegt een woord. Alleen de pari's maken kringelig zachte plonsjes.

- Daar ligt een korjaal, roept Bea.
- Met een motor. Dat is vast hun korjaal.

Ze sturen de boot langszij en stellen een onderzoek in. In de andere korjaal vinden ze bloedsporen. En een buideltje, zoals Frank van Abaisa heeft gekregen.

- Dat is hun ongeluk geweest, zegt Frank zacht, kijk ze hebben het opengemaakt. De obiah heeft hen gestraft.
- De obiah zal ze nog erger straffen, valt Afri hem bij. Het duurt niet lang meer.
- Kijk hier. Sporen. Het is Harry Persad die ze het eerst ontdekt.

- Net alsof ze iets zwaars gesleept hebben. Kom we volgen die sporen.

- Nee man, nu moeten we terug. Het wordt nu echt donker.

- Ach jongen, zanik niet zo. Als je bang bent, blijf je maar hier wacht houden bij de korjaal, snauwt Afri. Maar daar is Otti ook niet voor te vinden, dus sluipen ze voorzichtig in de richting die de sporen gaan.

- Het stinkt hier. Bea is nauwelijks uitgesproken, als ze middenin een zwerm vliegen terechtkomt, die opstijgen van het gepolijste vliegveld, dat ze hebben gemaakt van een schedel van het een of ander dier.

- Hè bah, ze slaat om zich heen.

- Ssssst, Otti legt angstig zijn vinger tegen de lippen. Straks horen ze ons.

- Ik geloof niet dat er iemand hier is, antwoordt Tumuk hem. Als ze er waren, zou ik het merken. Zijn ernstig indianengezicht straalt zoveel zekerheid uit, dat Otti verder zwijgt.

- Kijk daar Tumuk, fluistert Afri, precies wat we dachten. Ze zitten in de grot.

- Ik zie geen grot, waar dan, fluistert nu ook Frank.

- Kom. Snel rennen ze door het laatste stukje, naar de flank van een heuvel, die deels door kleine struiken en bomen bedekt wordt. Tussen twee boomstammen in, is een hoge spleet in de rots. Voor de ingang van de spleet heeft een vuurtje gebrand. En de sporen van menselijke aanwezigheid zijn overal merkbaar. Er liggen kluiven en blikjes en kranten en het stinkt naar rottend vlees.

Hoe kunnen die kerels die stank uithouden. Mijn neus rot haast weg van de stank, grapt Frank.

Tumuk en Afri dringen de spleet binnen. De anderen volgen. Het is donker in de grot. Ze kunnen bijna niets zien.

- Afri, haal even die ko'lampu? vraagt Frank. Afri snelt weg en binnen de drie minuten komt hij terug met een brandende ko'lampu. En dan zien ze het.

- Ooooh, Bea slaat de hand voor haar mond.

- Verdomme, zegt Frank. Hij gelooft bijna niet wat hij ziet. In een hoek van de grot liggen wel twintig vellen van jaguars en wel honderd slangevellen. En prachtige vogelveren. Zelfs een paar alligatorhuiden vinden ze. En in een perkamentachtige huid, die dubbelgevouwen en dichtgestikt is, vinden ze wel een half pond stof- en korrelgoud.

- Dat komt uit de graven van de granman's, zegt Afri. Kijk daar op die hoop, verschillende obiahs.

- Dit is te gek, kom we gaan. Granpa zal wel weten wat hij moet doen.

Als Frank de zak met goud wil oppakken, hoort hij plotseling een stem zeggen:

- Blijf met je bruine tengels van die zak af. En we gaan nergens. Hier blijven. We kunnen geen pottekijkers gebruiken.

Ze schrikken zich wild. Niemand heeft meer op de mannen gelet. En nu staan de bruine en de blanke boef elk met een kapmes in de hand bij de uitgang.

- Hahahaha, lacht de kerel, die ze al eerder ontmoet hebben. Ze zijn je komen helpen Bas. Die daar zegt dat hij verstand van motoren heeft. Als hij vandaag die motor nog repareert, kunnen we morgen hier weg. Het begint een beetje druk hier te worden.

- Hey knaap, kom hier, roept Bas naar Frank.

- Kom me maar halen, roept Frank terug, mijn hulp krijg je alleen maar als ik er in toestem. Maar ik geloof niet dat ik erg veel zin heb.

- Oh, nee? dreigend komt Bas een paar stappen nader, maar Frank kijkt Afri aan en tikt met zijn stok op de bodem van de grot. Afri snapt meteen wat hij bedoelt. Hij doet een paar stappen opzij.

- Naar achteren jullie, wijst hij. Dan pakt hij zijn stok en het midden vast. Besluiteloos blijft Bas staan.

Moet hij bang zijn van die twee knapen met hun stokken? En hij houdt nog een kapmes in z'n hand.

- Nou goed dan, zoals jullie willen.

- Kom op, Sjori, jij pakt die ene, ik deze. Arme Sjori. Drie slagen later ligt hij te krimpen van de pijn. Frank raakt hem eerst in de maagstreek, zodat alle lucht uit hem wegvloeit, daarna raakt hij niet al te hard, maar pijnlijk genoeg Sjori's schenen. Daarna een veeg tegen de schouder...

- Sjori doet niet meer mee. Nu wij. Pak 'm Afri. Zoevend zwaait deze de stok in de lucht. Met een korte tik slaat hij de houwer uit Bas zijn hand. Daarna, net zo als Frank met Sjori heeft, gedaan, krijgt Bas de volle laag. Maag. Schenen en schouder en ook Bas gaat erbij liggen. Ook hij kermt pijnlijk.

- En nu vlug weg, sist Afri. Maar opnieuw komen ze niet verder. Een derde man komt binnen hollen. Hijgend overziet hij de chaos. In zijn hand wijst dreigend een pistool recht op Afri's hoofd.

- Gooi weg, die stokken, nu.

- Frank gooi weg, schreeuwt Bea in paniek. Ga niet meer vechten. Frank en ook Afri geven gehoor aan haar oproep.

- Achteruit nu. Ga zitten. En toen tot zijn maats.

- Wat een slampampers zijn jullie, niets kunnen jullie. Niet eens een groep kinderen in bedwang houden. Sta op, lummels. Bind ze vast en kom me dan helpen dat zware beest hier naar toe te sjouwen Hij loopt weer naar buiten.

- Sjori bindt hen de handen op de rug, bromt Bas. Straks zal ik wel met ze afrekenen.

Sjori doet wat hem gezegd wordt en geeft Frank een harde schop in zijn ribben. Maar die is erop bedacht en spant even zijn spieren, zodat hij maar met een aai er van af komt. Dan begeven de twee zich ook naar buiten.

- Zie je nu wel, jankt Otti, had maar naar mij geluisterd dan zou dit niet gebeurd zijn. Straks maken ze ons dood.

- Welnee jongen, als ze ons dood willen maken, dan doen ze dat toch direkt, dan binden ze ons toch niet eerst vast. Doe niet zo stom en zit nou niet als een baby te janken. We komen er wel uit, kalmeert Harry Persad hem.

- Ja, maar mijn vader maakt me dood.

- Tap ju mofo no, houd nu je mond maar, snauwt nu ook Afri. Laten we liever proberen of we die touwen los kunnen maken.

Op de plantage kijkt granma uit het raam van de bottrali. De siksi juru's hebben allang hun taak volbracht en zwijgen nu om plaats te maken voor de muskieten en andere insekten, die af en toe gelokt door het licht van de Coleman lamp naar binnen vliegen. Overal om de lamp liggen ze half verbrand door de hete lamp.

‘Waar blijven die kinderen nou toch,’ zegt granma zachtjes tegen zichzelf. ‘Het is al bijna acht uur. In het donker kunnen ze niets zien in dat bos.’

- Ai baja, zucht ze hardop, was granpa maar hier. Wat moet ik nu doen. Rusteloos begint ze in een pan pinda-soep te roeren, die ze voor de kinderen heeft gekookt. De soep is al lang klaar, maar in haar ongerustheid merkt ze dat niet eens. Met een vaatdoek jaagt ze een paar insekten weg.

Ze loopt naar buiten en blijft op de veranda staan. Buiten is het

donker. Erg donker. In de verte geven een paar brulapen een konsert en vlakbij het huis hoort ze een owru-kuku. ‘Uhu, uwuhu, uhu.’

Granma rilt even. Ze heeft het onheilsteken gehoord. Nu weet ze het zeker. Er moet iets gebeurd zijn.

En granpa komt pas om vier uur of misschien pas morgenochtend. Ze loopt naar het huis van tante Esje.

- Esje, Esje, roept ze.

Tante Esje komt aanschommelen.

- San p'sa mi gudu, wat is er aan de hand m'n schat? vraagt ze.

- Die kinderen, ze zijn nog niet thuis, zucht granma.

- Oh mi tata, o, mijn vader, verschrikt slaat tante Esje de hand voor haar mond.

- Is er iets gebeurd?

- Ik weet niet hoor! Granma haalt haar schouders op, maar het is al zo laat en net heb ik een owru-kuku gehoord. Ik vrees dat er iets aan de hand is. Ik heb ze nog zo gezegd, dat ze voor het donker terug moeten zijn. En Bea en Frank gaan niet opzettelijk te laat komen.

- Ach, no frede, vrouw, maak je niet druk. Afri is toch bij ze en de anderen ook. probeert tante Esje granma gerust te stellen. Maar zelf voelt ze, dat het niet erg overtuigd klinkt. Stil staren ze samen in de nacht. Tante Esje slaat met één klap een muskiet, die haar gezicht als landingsterrein gebruikt, dood.

- O lati Ba Jurian e kon? Hoe laat komt Ba Jurian terug?

- Misschien erg laat. Misschien morgen. Ik hoop maar dat hij vanavond nog komt. Ik ga maar weer hoor!

En al gauw slokt de sterrenloze avond haar op. Alleen het kloppen van haar tep tep is nog te horen.

En de wind die door de bomen ruist. Spookachtig klinkt nogmaals het ‘uwuhu’ van de Owrukuku, uhu.

In de grot zitten de kinderen dicht bij elkaar. Het is hun niet gelukt. Wel heeft Afri met zijn tanden één van de touwen van Tumuk half doorgebeten. Maar voordat hij z'n werk af kon maken, waren de mannen binnengekomen. Ze hadden een groot vuur in de grot gemaakt. Daarna hebben ze een jaguar de grot ingesleept. Zijn bek is in een doodsgrijns vertrokken en de gele tanden zijn ontbloot.

- Vil 'm, zegt de man, die Sam heet, en breek die tanden uit z'n

bek. Die brengen ook poen op.

Dan komt ie op Frank af.

- Opstaan jij.

Met moeite komt Frank overeind. Met een vlugge haal van zijn mes snijdt hij de touwen om Frank's polsen los.

- Ga mee, blaft Sam kortaf. Ze lopen naar buiten toe.

- Geen geintjes hè, of ik schiet je voor je raap. Help me met die motor.

Samen dragen ze de motor naar de grot. Frank zegt niets, maar z'n hersens werken op volle toeren. Hij moet iets doen. Die kerels mogen niet ongestraft ontsnappen.

- En nu ga je dat ding repareren en geen geintjes of smoesjes hè. Al moet je hier de hele nacht zitten. En ik ram je kop eraf als je probeert de boel te beduvelen. Denk erom, ik hou je in de gaten, roetmop.

- Ik moet een schroevedraaier en een tang hebben, zegt Frank kalm. Bas geeft hem wat hij vraagt.

- En een blik of fles om de benzine in te gieten. Ook dat krijgt hij.

- En iets om de schroeven in te bewaren.

- Zeg blijft dat zo, vliegt Sam op, begin nou maar.

Na vijf minuten heeft Frank al ontdekt, dat de sproeier verstopt is. Hij doet echter alsof hij het mankement niet kan vinden. Sjori is bezig iets te koken. Bas vilt de jaguar. Bij de uitgang is Sam bezig de reeds verzamelde buit in bundels bij elkaar te binden. Het pistool heeft hij in zijn broekband gestoken. In de hoek fluisteren de anderen met elkaar en proberen te zien wat Frank doet. De vlammen spelen grote dansende schaduwen op de muren van de grot. Buiten speelt de wind met de bomen. Frank hoort ze ruisen. ‘Granma maakt zich vast ongerust,’ denkt hij, was granpa er maar. En dan opeens krijgt hij een ingeving. ‘Maar dan moet Sam weg bij die ingang. Voor de anderen is hij niet bang. Maar Sam heeft dat pistool. Er staat ook een geweer tegen de muur, maar dit staat zover weg dat hij al weg kan zijn voordat iemand het geweer zou kunnen pakken. ‘Ik moet Sam hierheen lokken,’ denkt hij.

- Kan iemand me even helpen, roept hij. Dit ding moet vastgehouden worden. Hij hoopt dat Sam de motor vast wil houden. Hij komt wel naar Frank toe, maar roept dan Sjori er bij om te helpen. Hijzelf blijft dicht bij het vuur staan. Maar dat is eigenlijk precies wat Frank wil.

- Houd vast dat ding, zegt hij tegen Sjori. Langzaam pakt hij de fles met benzine op en doet alsof hij die terug wil gieten. Maar dan draait hij zich bliksemsnel om en gooit de inhoud op het vuur. Voordat Sam kan reageren, schieten de vlammen hoog op. Verschrikt deinst Sam achteruit. Met een goed gerichte slag breekt Frank zijn neus en terwijl het bloed op de grond druppelt, treft Frank hem met een schop in het kruis. Sam zakt in elkaar en valt op zijn gezicht. Het is doodstil geworden in de grot. Sjori staat stomverbaasd met de motor in zijn handen te kijken. Alles is zo snel gegaan, dat hij geen tijd heeft om te reageren. Bas komt overeind uit zijn verstarde houding. Dreigend houdt hij het mes vooruit, maar dan is Frank al weg. De grot uit. De duistere, sterrenloze nacht in. Sam ligt kermend op de grond.

- Ga die verdomde knaap achterna, kreunt hij, zonder hem komen we niet weg. Houdt de boten in de gaten. Maar Frank is niet weg. Nog geen tien meter van de grot staat hij te wachten achter een groot rotsblok. In zijn handen heeft hij steengruis.

- Neem een kokolampu mee, hoort hij Sjori zeggen. Hij ziet het lichtschijnsel van de lamp naar buiten dansen en als ze bij de ingang zijn, gooit hij het gruis tussen het lage struikgewas dat dichtbij de savanna en het zwamp ligt. De boten liggen aan de andere kant.

- Daar, ik hoor daar wat, zegt Sjori.

- Wel, ga daar dan kijken, ik kijk bij de boten. Misschien was dat een dier. Sjori komt zijn richting uit. Frank duikt weg. Rakelings gaat Sjori langs de steen, waarachter hij zit. Frank hoort hem mompelen:

- Altijd moet ik die rotklusjes voor ze opknappen. Ik denk dat ik er maar vandoor ga. Dan verdwijnt hij.

Stilletjes sluipt Frank terug naar de grot. Ze doen precies wat hij verwacht heeft. Langs de muren glijdt hij terug naar binnen. Sam ligt nog steeds op de grond. Vloekend en tierend rolt hij heen en weer. Op een paar meter afstand ligt z'n pistool. Frank schopt het nog verder weg. Hij weet dat hij voorlopig geen last van Sam zal hebben. Deze heeft het te druk met zichzelf.

- Doet het pijn, vraagt hij spottend.

Sam wil overeind komen, maar zakt dan weer met een pijnlijk gezicht in elkaar.

- Maak ons los, Frank, roept Afri.

- Vlug, voordat die anderen terugkomen.

Frank pakt het mes van Bas en snijdt de anderen los. Stijfjes staan

ze op en wrijven hun polsen om de bloedsomloop weer te herstellen. Ondertussen zoekt Frank naar de leren zak met goud. Als die kerels toch weg komen dan zonder het goud van de Aucaners. Dezen hebben er hard genoeg voor gezwoegd.

Eindelijk vindt hij de buidel, tussen de bundels huiden heeft Sam hem verstopt.

- En nu wegwezen jongens, snel. Dag Sam, jammer dat ik je niet kan helpen hoor, maar granma wacht op ons. Ze lachen allemaal zenuwachtig en verdwijnen één voor één. Nauwelijks zijn ze buiten of ze horen een vreselijke gil uit de richting van de savanna komen.

- Oh mi gado, wan sneki beti mi, o mijn god, een slang heeft me gebeten, owooih, waaih aijaja wai.

Met stomheid geslagen, blijven ze elkaar aankijken. Wat nu. Wat moeten ze doen. Weggaan? Die man daar laten liggen schreeuwen?

- K'o g'we, zegt Otti, z'n vrienden helpen hem wel. Straks pakken ze ons weer. Kom weg.

- Nee, die kerels kunnen hem niet helpen, ze weten niet eens wat ze moeten doen bij een slangebeet, gromt Afri.

- Ja, en bovendien, al is het een boef, hij is toch een mens, valt Bea hem bij.

- Nou goed, dan gaan we hem zoeken. Maar voorzichtig hè, want anders worden we zelf gebeten.

Voordat ze met het zoeken beginnen, verbergt Frank de zak goud onder hetzelfde rotsblok, waarachter hij zich verborgen heeft gehouden. De anderen zijn intussen al roepend de savanna ingelopen.

- Sjori, Sjooori, Sjori pe ju de, Sjori waar ben je. Geef antwoord Sjooori. Hun stemmen knallen door de ruisende wind. Enkele baboenapen beginnen mee te brullen. En plotseling is er een angstaanjagend gebrul en geschreeuw. Met hun stokken, stoten ze in de struiken om eventuele belagers te doen schrikken.

- Dja mi de, horen ze een zwakke stem roepen. Jepi mi, hier ben ik, help me.

Harry Persad ontdekt hem het eerst.

- Hier ligt hij, zegt Harry.

- Help me, het doet zo'n pijn, kreunt Sjori opnieuw.

- We moeten hem naar de grot dragen Frank, zegt Afri. Als we niet gauw iets doen, gaat hij dood, misschien.

Samen dragen ze Sjori terug naar de grot. Al van verre horen ze een heleboel stemmen. Ik geloof dat er nog meer mannen bij Sam en Bas zijn gekomen, zegt Bea. Nu zitten we toch vast. Maar als ze

de grot inlopen, slaken ze allemaal een kreet van vreugde. Daar staan granpa en de vader van Frank en Bea en nog twee andere mannen, die blijken van de bospolitie te zijn.

- Sjori is gebeten door een slang, granpa, zegt Frank.

Ze leggen Sjori neer bij het vuur. Op zijn been, vlak boven zijn enkel, is een grauw-paarse vlek. Helemaal opgezwollen is z'n enkel.

- Geef me een mes, snel, anders kan het wel te laat zijn.

Granpa houdt het mes even in de vlammen om het te ontsmetten, dan maakt hij snel een kleine snee in de zwelling en begint daarna snel de wond uit te zuigen. Regelmatig spuwt hij bloed en het gif dat hij uitzuigt in het vuur. Iedereen kijkt angstig toe. Sjori gilt van de pijn.

- Mi no wan dede, ik wil niet doodgaan, schreeuwt hij telkens.

- Z'n eigen straf, fluistert Afri, de gronmama heeft wraak genomen op hem. En op die daar ook. Die gaan vast een paar jaar de gevangenis in.

Eindelijk is granpa uitgezogen. Met de achterkant van zijn hand veegt hij het zweet van zijn voorhoofd af.

- Gaat hij niet dood, granpa? vraagt Bea. Ze pakt bezorgd granpa's hand.

- Nee hoor, m'n kind. Jullie waren er net op tijd bij. Ik zal wat kruiden halen en op de wond binden. Ik hoop dat hij binnen een paar dagen weer de oude is.

Granpa loopt naar buiten.

Nu pas hebben ze tijd om hun vader te groeten.

- Dag pa, Bea vliegt haar vader om de hals. Wat ben ik bang geweest, fluistert ze in zijn oor. Frank vraagt hem:

- Hoe komt u ineens hier? We verwachten jullie nog niet. Is alles goed met u en mama? Honderd vragen heeft hij te beantwoorden. De anderen zitten er maar wat verlegen bij. Iedereen is moe.

Sam en Bas zitten geboeid op de huiden. Somber zien ze toe, hoe de rijkdom, die ze hebben willen stelen, hen uit de geboeide vingers glijdt. De huiden voelen zacht aan. Ze kunnen er zo in wegzinken, bij de gedachte aan harde gevangenisbanken.

Eindelijk komt granpa terug met de kruiden. De kinderen liggen half te slapen op een paar huiden. Ze zijn doodop. Het is een spannende dag geweest. Opeens springt Frank op.

- O ja, het goud. Ik ben bijna het goud vergeten. Hij rent naar buiten en haalt de buidel op, die hij aan granpa geeft. Het goud van de Aucaners, zegt hij trots, en de obiahs en andere bezittingen lig-

gen daar.

- Ik ben trots op je, Mahoni en op je vrienden ook. Jullie zijn echte kinderen van dit land. Hij kijkt Afri aan. Deze glimlacht en zegt:

- Ja, wi na Srananman en hij legt z'n arm om Frank's schouders. Wij allen zijn Surinamers. Granpa knikt tevreden.

- Het is al laat. Vannacht blijven we maar hier. Ik heb granma gezegd, dat ze niet op ons hoeft te wachten. Laten we maar gaan slapen. Weldra is niemand meer wakker. Alleen het vuur knettert zachtjes.

Granpa vertelt

De volgende morgen is het vrij laat, als ze wakker worden. Allemaal nemen ze een duik in het heldere water van de sekrepatukreek. Er is een uitgelaten stemming onder de kinderen. Sjori ligt stil met een van pijn vertrokken gezicht en Sam en Bas zitten met een nors gezicht naar het kinderspel te kijken.

In de verte roept een alenfowru.

- Opschieten jongens, we moeten alles nog in de boten stouwen. De regenvogel vertelt net dat er een bui op komst is, roept granpa. En tot Sam en Bas:

- Help eens een handje. Of moeten we soms het werk voor jullie doen.

Morrend begeven de twee zich naar de grot en beginnen de huiden naar de korjalen te dragen. Al gauw is alles in de boten en zijn ze klaar voor het vertrek.

- Waar zijn Frank en Afri nou?

In de grot staat Afri tegenover Frank. Afri heeft een mes in zijn hand. Frank kijkt hem strak aan.

- Geef me je hand? vraagt Afri.

Frank steekt z'n hand uit. Met een korte beweging snijdt hij in Frank's hand. Ook in zijn eigen hand maakt hij een snee, dan legt hij zijn hand met de wond tegen de snee die hij bij Frank gemaakt heeft, zodat het bloed in elkaar overvloeit.

- Wi na brada, wij zijn broeders, vrienden voor het leven. Jouw bloed is mijn bloed. We zullen altijd voor elkaar opkomen. Krachtig drukt hij Frank de hand. Diep boren hun ogen zich in elkaar en in het half duister van de grot lacht Apuku de bosgod om twee vrienden die zich vinden in harmonie.

- Frank, Afri, horen ze Bea roepen.

- We komen. En samen sluiten ze een periode van hun leven af die ze nooit meer zullen vergeten. Als ze bij de korjalen komen, vallen de eerste spetters in het water. Even later plenst het. Maar dan zijn ze al onderweg. De regen spoelt alle narigheid weg. De bui duurt niet zo lang. Na een uurtje schijnt de zon weer hoog en droog boven allemaal. Zingend gaan ze de kreek af naar granma.

- Sranan na wan switi kondre
Moro switi kondre
Leki mi Sranan
mi no sji ete

zingen ze:

- Suriname is een prachtig land
mooier land
dan mijn mooi Suriname
Heb ik nog niet gezien

De motor van granpa's korjaal begeleidt brommend hun zang en trekt witte sporen in het water.

Een paar uur later zitten ze weer op de plantage. Na de begroeting van hun moeder en hun granma willen ze duizend uit vertellen. Maar granma wil dat ze eerst gaan eten.

- Die arme kinderen hebben sinds gisteren niet behoorlijk gegeten. Ook de anderen blijven meeëten. Zelfs de boeven krijgen een kalebas vol pindasoep, voordat ze hun reis naar de cel ondernemen.

's Avonds als iedereen weg is, zit de hele familie op de veranda. De sterren zijn terug en overal is er gekwaak van papitodo's te horen. ‘Kwaerk kwaek.’ Uit het moeras breken de muskieten in zwermen uit om zich met bloed te vullen. De vader en moeder van Frank zitten om zich heen te slaan.

- Hmmmm, zegt granma, wat zijn er veel muskieten vanavond. En Frank vraagt hoopvol:

- Granpa, zullen we een vuur maken?

- ...en verder vertellen over Mahoni, vult granpa aan. Ze lachen allebei tegelijk.

- Goed jongen, beloofd is beloofd. Help me maar even genoeg hout te zoeken voor een groot vuur dat lang genoeg zal branden, om ons deze avond warm en behaaglijk bij elkaar te houden.

Frank verwondert zich over granpa's fijngevoeligheid. Om zijn inzicht en begrip. Maar zijn verwondering is gelijk ook bewondering. Bewondering om de kracht en liefde die er van deze man uitstraalt.

- Kom je ook mee helpen pa, roept hij naar zijn vader, die in gran-

ma's schommelstoel zit uit te rusten.

Met tegenzin komt pa Leeflang uit zijn gemakkelijke stoel.

- Je ouwe vader is moe, boi, zegt hij tegen z'n zoon. Je haalt me uit m'n rust.

- Ach, pa, granpa is toch veel ouder en hij kan het wel. En jij bent nog jong.

Pa Leeflang voelt zich een beetje beschaamd over de woorden van zijn zoon en zegt daarom bestraffend tegen Frank:

- Tap ju mofo boi, vrijpostig, houd je brutale mond jongen, maar hij is niet echt boos. En om dat te bewijzen, komt hij met de grootste bos hout aandragen. Trots laat hij die vallen en veegt z'n handen langs elkaar, alsof hij wil zeggen: ‘zo, dat heb ik effe gedaan’.

- San, zegt z'n vrouw, ju wroko tranga tide jere, je hebt hard gewerkt vandaag, hoor.

Samen met granma en Bea schiet ze in de lach om het gezicht van haar man.

In een kwartiertje hebben ze een groot kampvuur gemaakt.

- Mama, zegt granpa tegen zijn vrouw, tja p'kinso dran, breng een beetje rum, vandaag voel ik me weer jong. Laat me drinken met mijn zonen en dochters op dit heerlijke prachtige land.

Granma glimlacht om zijn uitgelatenheid. Zij alleen weet hoe gelukkig hij zich nu moet voelen. Zijn gezin om hem heen; zonder de scheiding van een verschrikkelijk grote oceaan, die niet anders te overbruggen is dan met geld. De kloof die hen scheidt, die al die families scheidt, die eens weg moesten glijden op de vleugels van de rijkdom uit hun eigen bodem. Op zoek naar rijkdom op een andere bodem. Daar waar ze uit elkaar gedreven, zich wanhopig vastklampen aan een schijn. Een valse schijn misschien? Granma zucht, ze weet dat dit weer gauw voorbij zal zijn. Vakantie duurt altijd maar even.

‘Oh mi Tata, wakka nanga wi, tja unu kon makandra bakka’, oh Vader, begeleidt ons, breng ons weer bij elkaar. Onze familie, ons volk, Alia Srananman, zegt ze zachtjes. Als ze weer naar buiten komt, heeft ze een grote baskiet op haar hoofd en de fles rum in haar hand. Ze zet de baskiet op de grond en de anderen zien hoe de gouden manen van jonge maiskolven de frisheid van het jonge groen omlijsten.

- Dit is de eerste oogst van het jaar, zegt ze, en dat jullie als eersten ervan eten is een goed voorteken. De frisheid van de jeugd en de gouden wijsheid van de ouderen. Het lijkt wel een symbool.

- Het is een symbool, valt granpa haar bij. Hij heeft uit de opslagruimte zijn kawnadron gepakt en zit op een laag bankje met de dron tussen de benen.

- Het is een symbool van de vruchtbaarheid. Van jeugd en kracht. Hij opent de rumfles en gooit een beetje rum op de grond en in het vuur.

- Tangi mama Aisa, tangi gi ju gudu, dank je mama Aisa, dank voor je rijkdom die je aan ons schenkt. Dan neemt hij een grote slok en geeft daarna de fles aan zijn zoon en die geeft het aan zijn zoon en ook de dames nemen een bescheiden slokje. Granma loopt weer naar binnen en komt terug met een grote zak djari-pesi en een emmer. Zo zitten ze allemaal de djari-pesi te doppen. Opeens begint granpa te zingen:

- Mahoni disi dja
Na ju kondre fu tan
Boo dja wan fortu kan kan
Libi leki brada anga sisa

Mahoni dit hier
is het land om te wonen
Bouw hier een fort, zo groot als je kan
En leef er als broeders en zusters

Wan moi pisi gron
Wan gron fu didon
fu wroko en krakti
Mek'a sori en makti

Een prachtig stuk grond
Om je hoofd neer te leggen
Om krachtig voor te werken
Zodat zij behoort tot de sterksten

Onnavolgbaar vlug, bewegen granpa's vingers zich over het kawna vel, in prachtige ritmen. Maar net zo plotseling als hij begonnen is, stopt granpa weer. De stilte suist in Frank z'n oren. Hij voelt hoe de spanning in zijn spieren kruipt. Hij brandt bijna zijn vingers, omdat hij niet meer naar de maiskolf kijkt die hij in het vuur houdt. Zijn ogen zijn op granpa gericht, die met grote starre ogen naar de lucht

kijkt, waar de maan in volle glorie licht in de avond brengt. De verre omtrek ligt in een wazig blauw licht en alleen de duisternis onder de bomen is een schaduw, die het licht insluit en terug doet wijken naar de sterrenhemel.

Ook pa Leeflang, die zijn vader nog nooit zo heeft meegemaakt, zit vol spanning af te wachten. Bea kruipt dicht naar haar granma en haar moeder toe. Ze zou eigenlijk willen dansen op het ritme dat granpa uit de kawna tovert. Maar ze durft niet. Omdat ze niet geleerd heeft, zoals de vrouwen in het Aucanerdorp, haar gevoelens de vrije loop te laten. Daarom zoekt ze nu bescherming. Granma merkt het en ze legt beschermend haar arm om Bea's schouder. Dankbaar kijkt die haar aan. Dan begint granpa te praten:

- Toen Mahoni wakker werd door de eerste stralen van een gouden zon, wist hij eerst niet waar hij was. Hij riep om zijn mannen, maar er was geen antwoord. Toen besefte hij wat er gebeurd was de vorige dag. Met een sprong kwam hij overeind; de vogel, de buidel, de plons. Zijn mensen. Allerlei gedachten schoten hem tegelijk in. Ik moet terug. Ik moet eerst de anderen halen. Dan zullen we samen de omgeving onderzoeken. Hij wilde net zijn voeten verzetten, toen hij een rode streep, een levende rode streep, langs de flank van de heuvel zag lopen. Mieren. Hij volgde de streep met zijn ogen en zag dat ze verdwenen in de richting waar de vogel de buidel had laten vallen. Achter hem verdwenen de beestjes in een gat. Hij stond op een mierenheuvel. Parasolmieren. Maar ze waren helemaal niet agressief tegen hem. Hij had de hele nacht geslapen zonder dat ze hem aangevallen hadden. Vreemd. En nu vormden ze een levende richtingswijzer. ‘Apuku’ flitste het door hem heen. Hij heeft zich veranderd in een termietenheuvel. En nu stuurde hij de mieren te hulp. Dit moet mijn herkenningsteken zijn. Ik zal nu maar vlug naar de anderen toegaan. Zijn lange benen droegen hem terug over de savanna, door het bos over de open plek, waar hij Apuku ontmoet heeft, terug naar het kamp.

In het kamp was men al op. Een paar mannen wilden zich op pad begeven om hun leider te gaan zoeken, omdat hij 's nachts nooit weggebleven was. Maar daar kwam hij al roepend aanhollen:

- Apuku sori a pasi, fu go na wi tanpe. Kon go we. Apuku heeft de weg gewezen, waar we moeten wonen. Ga mee pak alles bij elkaar en volg mij.

En daar trok een stoet verstoten mensen op zoek naar een nieuwe veilige woonplaats. Met hoop in hun hart en strijd in het hoofd en

littekens op hun sterke lichamen. Uren later kwamen ze aan bij de voet van de heuvel. Zonder te rusten, waren ze voortgetrokken. Onderweg genietend van de vruchten van het oerwoud. Maar nu waren ze er. Thuis.

- Sla hier maar een kamp op, zei Mahoni tegen zijn mannen. En laat de vrouwen voedsel koken. We zullen wat rusten en eten, daarna gaan we op onderzoek uit.

Terwijl de vrouwen kookten, nam Mahoni een paar van zijn ‘kap’ tens' mee naar de top van de mierenheuvel. Nog steeds stroomde een roodbruine vloeistof van mieren langs de heuvel naar beneden.

- Kijk, zei Mahoni, daar middenin dat bloembed zullen wij ons fort bouwen. Daar waar wij de buidel zullen vinden. Uit het woud zullen wij de bomen halen, de grootste en stevigste zullen we kappen.

Die middag, nadat ze zich verzadigd hadden en uitgerust waren, nam Mahoni dertig man mee ‘over de heuvel’, naar de andere kant. Ze hadden echter geen vijftig meter gelopen of één van de mannen die voorop liep gaf een schreeuw en verdween onder de prachtige stervormige bloemen. Verschrikt weken de anderen terug. ‘De plaats is een schuilplaats voor geesten.’ Ook Mahoni was geschrokken. Hij deed een paar passen naar voren. Langzaam voelde hij zijn voet wegzakken in de bodem. Houd m'n arm vast, riep hij naar de mannen achter hem. Ze pakten hem beet en toen kon Mahoni zich vooroverbuigen. Hij tilde een paar bloemen omhoog om te zien waar Buku verdwenen was. Toen zag hij het. Ze stonden aan de rand van een drijfzandmoeras. Over de oppervlakte van het moeraswater waren in de loop der eeuwen allerlei planten gegroeid die nu op een verraderlijke manier een val vormden, omdat niemand er ooit op bedacht zou zijn dat onder die bloemenpracht iets minder aardigs schuil ging. Hij trok zich weer op.

- Dit is een moeras.

- Ja, en hij wordt door boze geesten bewoond, mompelden een paar mannen. We moeten hier niet blijven. Ga mee Mahoni. Hier kunnen we niet leven.

- Nono, zei Mahoni, nee, de vogel heeft de buidel midden in dit moeras laten vallen. En Apuku heeft gezegd: ‘Daar waar de buidel valt, zal je veilig zijn. Daar moet je een fort bouwen’. We moeten de buidel vinden. Kom, we lopen langs de rand van het moeras, misschien zien we wel wat. En heel snel zag hij het. De mieren. Het rode lint dat van de heuvel afkwam, liep recht 't moeras in over de

bladeren van de waterplanten, die op deze plaats heel dicht op en door elkaar groeiden.

‘Hier kunnen we erdoor’, dacht Mahoni, maar hij wilde niet nog één van zijn mannen de dood insturen. Hij liet één van hen een lange stok kappen en daarmee gesteund, volgde hij alleen het pad van de mieren. De planten zakten weg onder zijn voeten. Maar toen hij stond, merkte hij dat ze maar even onder het onzichtbare wateroppervlak zakten. Lnngzaam liep hij verder. Plotseling voelde hij een elektriese schok door zijn been gaan. Hij viel. Bijna kwam hij op een grijsbruine aalachtige vis terecht. Maar gelukkig voor hem schoot de vis weg, voordat hij met een klap in het water terecht kwam. Zijn mannen schreeuwden:

- Kon baka, kom terug.

‘Lungu Lungu,’ een sidderaal, mompelde hij en trok zich op aan zijn stok die rechtop in de moerasbodem was blijven staan. Toen hij weer overeind kwam, zag hij half onder water op één van de bloemen de buidel liggen. Hier was het dus. Middenin het moeras. Daar stond hij. En hier moest het fort komen.

Heel langzaam drong het tot Mahoni door. Dit is de mooiste plaats, dacht hij. Het moeras is een val, voor wie het niet weet. De sidderalen, een natuurlijk verdedigingsmiddel. Er moeten er honderden zitten. Niemand heeft ze ooit weggevangen. En daar midden in het fort, met maar één toegang. En die kennen wij nu, maar een ander zal het nooit te weten komen, daar zal ik voor zorgen. De heuvel zal onze uitkijkpost zijn, om te zien wat uit het oerwoud komt. We zijn haast onneembaar.

Hij zoog zijn longen vol lucht en liet de lucht in een lange schreeuw, die over het moeras tegen de boswal botste:

- Aiueewoo joowooh. Triomfantelijk hief hij zijn armen in de lucht. Daarna dreef hij de stok zover hij kon in de bodem van het moeras. Maar een puntje van de vier meter lange stok bleef als een baken boven water steken. Toen liep hij terug naar zijn mannen. Ze juichten hem toe. En ze lachten, met hun harten vol vreugde en hun mond vol lach keerden ze terug om de anderen het nieuws te vertellen.

Pas toen Buku's vrouw vroeg waar die bleef, verstilde de vreugde even.

- Buku heeft ons het pad gewezen, vrouw. Door zijn kracht en wijsheid, want dat betekent Buku, zal hij altijd bij ons blijven. Zijn kracht en wijsheid zullen ons verder als basis dienen om ons en onze

kinderen te beschermen. Om hun een toekomst te geven. Treur niet vrouw, laat zijn wijsheid jouw kracht zijn.

Granpa zwijgt even. Luid knettert het vuur in Frank's oor. Nog iets bereikt zijn oor een gefluister en dan tante Esje's stem door alles heen:

- Mi tja switi dokun kon, ik heb lekkere dokun meegebracht. Het komt Frank voor alsof hij uit een trance komt. Waar komen al die mensen opeens vandaan. Als schimmen bewegen ze zich door de vlammenschijn. Hij heeft niet gemerkt, dat men stil op het geluid van granpa's kawna ritme is afgekomen. Er wordt gegeten en gelachen en er is iets feestelijks in de lach, alsof men iets wil vieren. Maar als granpa's hand weer zachtjes begint te spelen, zwijgt iedereen weer, want ze luisteren graag naar hem.

- De volgende dagen kapten Mahoni en zijn mannen vierhonderd bomen om. Vijftig van die boomstammen werden op afstanden van vijf meter in de moerasbodem gedreven. Daarop werd een platform gebouwd en daarop werden en tweeën gespleten resterende stammen bevestigd met lianen en in elkaar gedraaide vezels.

In twee weken tijd brachten de mannen het fort in gereedheid. De vrouwen hadden intussen aan de andere kant van de heuvel een veldje schoongemaakt waar ze mais geplant hadden. Ook hadden ze verschillende soorten wortels en knollen in de grond gevonden, die we nu napie, yams, taja, cassave en switi patata noemen. Frank glimlacht even. ‘Switi Patata!’ Lekkere Hollander?

Toen het fort klaar was, liet Mahoni een lange dam onder water maken die van de heuvel naar het fort liep. Ook hadden ze korjalen gebrand uit sommige bomen, die overgebleven waren. De korjalen lagen onder het fort en zouden gebruikt kunnen worden om de kreek te onderzoeken die in het moeras uitmondde. Mahoni riep alle mannen en vrouwen bij elkaar op de heuvel.

- Voordat we ons huis binnengaan, wil ik de goede geesten danken dat zij ons hebben beschermd. Wij willen ze vragen ons ook in de toekomst bij te staan. Ik wil in deze heuvel de bezittingen van Buku begraven. Hier ook zullen we al onze doden begraven. Deze heilige plaats moet voor ons de reden zijn, de inspiratie en kracht, te vechten voor onze rechten.

Verder wil ik het fort noemen naar onze broeder, die ons met zijn dood de weg heeft gewezen. Meki wi memre Buku, laten we ons Buku herinneren door zijn naam met ons mee te dragen.

- Memre Buku, Memre Buku, klonk het van alle kanten. Zo is het

goed. Laat het zo zijn. Onze broeder wiens naam betekende wijsheid en kracht. Herinneren wij ons Buku. Memre Buku.

Juichend en zingend trokken ze hun fort binnen. En nooit hebben de redi musu's de blanke soldaten door het moeras kunnen leiden. Het fort is altijd onneembaar gebleven. En vele soldaten van de West Indiese Compagnie hebben in het moeras hun dood gevonden.

- Granpa, bestaat dat fort nog? vraagt Bea.

- Ja kind, gisternacht hebben jullie in de heuvel geslapen.

- O ja, is dat de mierenheuvel geweest? Maar we hebben geen fort gezien, valt Frank hem in de rede.

- Je bent ook niet boven op de heuvel geweest, jongen. Als jullie verder de kreek opgevaren zouden zijn, zou je automaties in het moeras uitgekomen zijn.

- Waarom heeft u me dat niet gezegd, granpa? Frank's stem klinkt zo teleurgesteld, dat hij granpa daardoor de belofte afdwingt gauw een nieuw bezoek aan de heuvel te brengen.

- En vertel nu verder, granpa. Hoe ging het verder met Mahoni en zijn volk?

- Zijn volk heb je al ontmoet, mi boi, de Aucaners zijn afstammelingen van die eerste groep guerrilla's. Ze hebben al die eeuwen moeizaam overleefd.. En nu dreigen ze toch slachtoffers te worden van de tijd. Alles verandert. De strijd die Mahoni heeft gevoerd, is nu bijna uitgestreden. De tijd wint. Maar Mahoni's moed is wijd en zijd bekend geworden. Eens zal ik je het hele verhaal vertellen. Nu is het al laat geworden. Het vuur dooft. En morgen moet ik het goud van de Aucaners terug brengen, zodat ze hun ‘Brokodee’ kunnen vieren en hun doden kunnen eren. Als je vroeg genoeg opstaat, mag je weer mee.

- En ik dan? Mag ik niet mee? vraagt Bea en ze steekt haar kin vooruit.

- Ja hoor m'n kind. We zullen er maar met z'n allen naar toe gaan. Dan gaan we maar met de motorboot. O.K.? stelt granpa gerust.

- Ja, ja, zeggen Frank en Bea tegelijk.

- Dan nu naar bed. En rust maar lekker uit hoor. Sribi switi, slaap lekker.

Later, Frank ligt al een uur in z'n hangmat te draaien, maar kan de slaap niet vatten, hoort hij zijn vader met granpa praten. Het is zo stil geworden buiten, dat hij door de dunne planken van het huis duidelijk granpa's stem hoort.

- O ten ju e kon na oso boi? Wanneer kom je eindelijk naar huis jongen? Het land heeft mensen als jou nodig. Je zou kunnen helpen aan de opbouw van je eigen land. Nu zit je daar in de kou en sneeuw, met zorgen, ver van je familie, waar je altijd steun kan vinden. En die kinderen? Welke toekomst geef je ze. Een van onzekerheid in een maatschappij die hen niet nodig heeft. Of geef je ze een kans om in hun eigen mogelijkheden een steuntje bij te dragen om hier een verandering teweeg te brengen? Denk er over na, mi boi. Er valt zoveel goeds hier te doen. En niet alleen voor jou, ook voor je vrouw. Ook zij kan mee helpen zorgen voor een toekomst van morgen.

- Ik zal er over nadenken pa, zegt pa Leeflang tegen zijn vader; welterusten.

Nog lang blijft granpa in z'n eentje op de veranda genieten van de sterrenpracht. En als er rust in hem daalt, staat hij op en loop het huis in. Als hij zachtjes langs de hangmatten van de kinderen loopt, fluistert Frank:

- Granpa, granpa, als ik klaar ben met m'n school, dan kom ik terug.... Ook al komt papa niet.

Granpa glimlacht. In zijn borst is een vreemd gevoel, het lijkt op pijn. Verdriet.

- Go sribi boi, zegt hij, ga maar slapen.

- Ja granpa, zucht Frank, maar ik kom terug hoor!

Ik kom terug, want de bakru is gevlogen. Het land is weer vrij!

Dan glijdt hij zachtjes weg, in een droom van vrede en geluk, in een nieuwe toekomst.

[Woordenlijst]

Na so w'e bari odi	zo groeten wij	blz. 11
Pagaai, pari	roeispaan	blz. 11
San na barbari	wat is barbari	blz. 12
Barbari	kabaal	blz. 12
Sranan-Tongo	de Surinaamse taal	blz. 12
Watramama	godin van het water	blz. 12
Gronmama	godin van de aarde	blz. 12
Granma, granpa	grootmoeder, -vader	blz. 12
Ju frede?	ben je bang?	blz. 12
Pikin mas'ra	kleine heer	blz. 12
Pikin misi	kleine dame	blz. 12
Orsjade	drank, van de amandelvrucht	blz. 14
Panji	lendedoek	blz. 18
Cassave	eetbare knolwortel	blz. 19
Kwi-kwi's	voorhistoriese vis	blz. 19
Pepre watra	soep van de kwi-kwi	blz. 19
Botrali	keuken	blz. 19
Tjuri	zuigend geluid met de mond om verontwaardiging te laten blijken	blz. 19
Switi bontji	zoete peulvrucht	blz. 20
Gujave boom	fruitboom	blz. 21
Gujaba	vrucht van de gujave boom	blz. 21
Patata's	aardappeleters	blz. 22
Siksi juru's	insekten, die tegen het vallen van de avond luid snerpen	blz. 23
Kokolampu	olielamp	blz. 23
Ingi bangi	laag zitbankje	blz. 25
Aucaners	stam van de boslandcreolen	blz. 25
Gran-Samé	grote bijeenkomst	blz. 25
Tamara mantèn	morgenochtend	blz. 26

Siksi juru	zes uur	blz. 26
W'e g'wé	gaan we weg	blz. 26
Apuku	bosgod	blz. 26
Granman Acrowsi	hoofdman Acrowsi	blz. 33
Lu su a tete	maak 't touw los	blz. 34
Kra	ziel, kracht	blz. 36
Jejé	geest	blz. 36
Aflamu	bosgeest	blz. 36
Bigi krutu	rechtspraak	blz. 36
Obiah 's	beschermkrachten	blz. 37

Matta's	houten vijzels	blz. 38
Pemba dotti	heilige witte klei	blz. 38
Apinti, Agida	drums	blz. 38
Mi na Mahoni	ik ben Mahoni	blz. 41
Awara boom	doornige vruchtpalm	blz. 44
Faja bro	aanstoot geven	blz. 47
Bojo	koek gemaakt van cassave en kokos	blz. 53
Pingo's	wild bosvarken	blz. 54
Paragrasi	lange messcherpe grassoort	blz. 55
Kur-kuru	vismand	blz. 61
Owru-kuku	uil	blz. 65
Tep-tep	houten slipper	blz. 65
K'o g'we	laten we gaan	blz. 68
Alen fowru	regenvogel	blz. 71
Papitodo's	kikkers en padden	blz. 72
Baskita	rieten draagmand	blz. 73
Kawina dron	drumsoort	blz. 74
Djari pesi	peulvrucht	blz. 74
Dokun	klein soort bojo	blz. 78